

Likya-Karya Sınırında Kalinda: Tarihi ve Coğrafi Bir Değerlendirme *Calynda on the Lycian-Carian Border: A Historical and Geographical Evaluation*

Fatih ONUR*

Öz: Bu yazı 2022 yılının sonlarında Fethiye Müze Müdürlüğü başkanlığında, Muğla Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı ile Dalaman Belediyesi'nin maddi destekleriyle ve yazarın bilimsel danışmanlığında başlatılan Kalinda-Şerefler Kazısı kapsamında kaleme alınmıştır. Yazı Kalinda ve çevresine yönelik eskiçağ tarihi ve eskiçağ coğrafyası açılarından yapılmış genel bir değerlendirmeyi ve kritik tespitleri içermektedir. Kalinda'nın Arkaik ve Klasik dönemlerde Likya-Karya sınır bölgesinde Kaunos ile birlikte ya da Kaunos'tan sonra en güçlü ve en büyük kent olduğu anlaşılmaktadır. Hellenistik Dönem'de tipik kent kurumlarına ve memurlarına sahip, sikke basan bir polis olup bir Ptolemaioslar garnizonuna ev sahipliği yapmaktaydı. Gerek Kaunos gerekse Rodos bu kente sahip olmak için çeşitli dönemlerde girişimlerde bulundular. Roma Dönemi'nde Lykia Birliği'nin bir üyesi oldu. Patara Yol Anıtı'nda Telmessos, Lyrnai ve Kaunos olmak üzere üç yol bağlantısı verilmiş olan kente MS 141 yılındaki deprem sonrasında Opramoas'ın yardım sağladığı bilinmektedir. Yazıda kentin lokalizasyonuna yönelik sorunlar ve tartışmalar ayrıca değerlendirilmiştir. Bununla birlikte kazısı yapılmakta olan Dalaman-Şerefler'deki kalıntı grubu Kalinda'ya ait en önemli yerlerden bir tanesini oluşturmaktadır. Bu kalıntı grubunda yapılan incelemeler ve kazılardan elde edilecek sonuçların ve yakın çevrede yapılacak olan gözlemlerin bize aydınlatıcı bilgiler sunacağını umuyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kalinda • Likya • Karya • Kaunos Rodos • Eskiçağ Tarihi • Tarihi Coğrafya

Abstract: This paper has been prepared within the scope of the Calynda-Şerefler Excavation, which was initiated in late 2022 under the direction of Fethiye Museum Directorate, with the financial support of Muğla Governorship Investment Monitoring and Coordination Directorate and Dalaman Municipality, under the scientific consultancy of the author. The paper provides a general evaluation and critical observations on Calynda and its surroundings from the perspectives of ancient history and ancient geography. Calynda was the most powerful and the largest city in the Carian-Lycian border region together with or after Kaunos in the Archaic and Classical periods. In the Hellenistic period it was a typical polis with urban institutions and officials, minting coins and hosting a Ptolemaic garrison. Both Kaunos and Rhodes made attempts to own this city at various periods. It was a member of the Lycian League during the Roman Period. Calynda was recorded in three road connections with Telmessos, Lyrnai and Kaunos in the Patara Road Monument and Opramoas provided aid to the city after the earthquake in 141 AD. The problems and debates regarding the localisation of the city are also discussed in the paper. However, the group of ruins at Dalaman-Şerefler, which is currently being excavated, constitutes one of the most important sites of Calynda. We hope that the results of the investigations and excavations conducted on this group of remains and the observations to be made in its immediate vicinity will provide us with enlightening information.

Keywords: Calynda • Lycia • Caria • Caunos • Rhodes Ancient History • Historical Geography

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya.

0000-0002-8568-0222 | fatihonur@akdeniz.edu.tr

Kalinda-Şerefler Kazısı Fethiye Müze Müdürlüğü başkanlığında, Muğla Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı ile Dalaman Belediyesi destekleriyle yapılmaktadır. Kazı alanındaki çalışmalar bilimsel danışman olan yazar ile Doç. Dr. Mustafa Koçak'ın (Antalya Bilim Üniversitesi) alan denetiminde sürdürülmektedir. Bahsi geçen kurum ve kişilere bu çalışmaların yürütülmesinde verdikleri emekler için çok teşekkür ederim.

Makale Türü: Araştırma | Geliş Tarihi: 17/03/2023 | Kabul Tarihi: 20/04/2023 ; Onur F. 2023, "Likya-Karya Sınırında Kalinda: Tarihi ve Coğrafi Bir Değerlendirme". *Cedrus XI*, 183-213.

Fig. 1. Likya-Karya Sınır Bölgesi

Giriş

Kalinda¹ kentine ilişkin yeterince antik edebî referans ve sayıca az da olsa isminin geçtiği çeşitli yazıtlar olmasına rağmen, kentin yerinin tam olarak neresi olduğu henüz ispatlanabilmiş değildir. Şerefler'deki kalıntılardan ya da yakın çevredeki diğer kalıntıların bulunduğu alanlardan herhangi bir yazıt bulunmamış olması da bu tespiti zorlaştırmaktadır. Kalinda'ya ait olduğu kabul edilen kalıntıların bulunduğu Asar Tepe ören yeri Muğla ilinin Dalaman ilçesine bağlı Şerefler Mahallesi'nde yer alır. Bu yerleşim alanı Dalaman ilçe merkezinin yak. 3 km doğusunda kalmaktadır. Dalaman Ovası'na hâkim konumdaki tepe üzerinde Arkaik Dönem'e kadar geri gidebilecek surlar, çeşitli yapı temelleri ve mezarlar bulunmaktadır. Tepedeki arkeolojik kalıntıların değerlendirilmesi başka bir yazıda yapılacaktır. Bu yazı Kalinda tarihine ve çevre coğrafyasına toplu bir bakış ve çeşitli tespitler içermektedir.

Şerefler/Asar Tepe'deki ören yerinden ele geçen herhangi bir kanıt olmamakla birlikte tepedeki kalıntıların Kalinda'ya ait olduğu genel olarak kabul görmektedir. R. Hoskyn 1840/1 yıllarında Dalaman'da bulunduğu sırada Kalinda'yı bulma umuduyla kalıntılar aramasına rağmen herhangi bir şey bulamadığını yazmıştır². 1844 yazında Telmessos'tan İnlince ve Göcek üzerinden Ortaca'ya ulaşan L. Ross da Kalinda kalıntılarını bulamaz, fakat sonradan bir köylüden Dalaman'ın 1 saat kadar kuzeydoğusundaki kayalık bir tepe üzerinde içinde yıkık bir kilisenin de olduğu bir kale kalıntısı bulunduğunu duyar ve bu kalıntıların Kalinda olabileceğini belirtir³. Bahsi geçen kalenin Şerefler'deki Asar Tepe üzerindeki kalıntılar olduğuna şüphe yoktur. Tepedeki kalıntıların ilk tanımlamasını yapan Davies'in notları 1895 yılında, kalıntıların Kalinda'ya ait olduğu düşünülen W. Arkwright tarafından aktarılmıştır⁴. Tepeyi 1946 ve 1950 yıllarında ziyaret ederek gözlemlerde bulunan G. Bean bu kalıntıların Kalinda'ya ait olduğuna inanmakla birlikte tüm aramalarına rağmen kentin adını kesinleştirebilecek herhangi bir sikke ya da yazıt bulamamıştır⁵. Roos 1969 yılında tepe ve kalıntılar hakkında gözlemlerini yazmıştır⁶. Daha yakın dönemlerde ise 1999 yılında H. Lohmann ve 2003 yılında da W. Tietz kalıntıları detaylı bir şekilde tanımlamışlardır, Tietz ayrıca Kalinda kentine yönelik tüm antik edebî kaynakları ve yazıtları değerlendirmiştir⁷. S. Şahin ise bu tepeyi Kaunos'un ileri bir karakolu olarak görmektedir⁸. Kalinda kentinin yeri hakkında farklı öneriler de bulunmaktadır. C. Fellows, Kalinda'yı İnlince Asarı mevkiine, M. Collignon ve L. Duchesne İnhisar'a, G. Cousin Ula'nın Karaböğürtlen Mahallesi yakınlarına yerleştirirken T. A. B. Spratt ve E. Forbes Kalinda ile Kadyanda'yı

¹ Kentin adı Hellence Κάλυνδα, Κάλινδα (Ptol.); Latince Calynda olarak yazılmaktadır. Hellence bazlı transliterasyonu ise "Kalynda" şeklindedir. Yarı yapay Erasmus okuma sistemine göre kentin adı "Kalında" olarak telaffuz edilir. Bununla birlikte, özellikle umumi kullanımı yaygın olan kişi ya da yer adı gibi özel isimlerde Türkçe okuma düzenine göre halkın büyük bir kısmı bu yazımları okumakta zorlanmaktadır. Bu nedenle genel bir açılım sağlamak için, Likya, Pamfilya, Frigya örneklerine benzer şekilde, Türkçe kullanımlarda "Kalinda" biçimini kazı ekibi olarak uygun görmekteyiz. Kentin antik kaynaklarda etnik kullanımı dönemsel bir ayrım olmaksızın hem Καλυνδεύς/-ίς hem de Καλύνδιος/-ία olarak görülmektedir.

² Hoskyn 1842, 145.

³ Ross 1850, 79.

⁴ Arkwright 1895, 97-98.

⁵ Bean 1953, 25-26 dn. 82; ayrıca bk. Bean 1978, 33-35.

⁶ Roos 1969, 72-74.

⁷ Lohmann 1999, 54-60; Tietz 2003a, 86-90 ve 201-230.

⁸ Şahin 2014, 169, 180 dn. 278.

özdeştirmek istemişlerdir⁹. Şahin ise, Fellows gibi, Kalinda için İnlice Asarı'nı önermektedir¹⁰. Bahsi geçen çalışmalarla sınırlı olan Şerefler-Asar Tepe Ören yerinde, hâlihazırda devam eden kazı çalışmalarından önce herhangi bir bilimsel kazı ya da, 2019-21 yılları arasında bölgede yapılmış olan yüzey araştırmalarındaki kısa ziyaretler dışında¹¹, özel bir araştırma gerçekleştirilmemiştir.

Fig. 2. Dalaman – Şerefler Mahallesi – Asar Tepe. Havadan Görünüm (Kazı Arşivi)

Kalinda Tarihi ve Bölgenin Eskiçağ Coğrafyası

O. Carruba, MÖ XIII. yüzyılda IV. Tuthalya'nın *Masa, Lukka* ve muhtemelen kısmen de *Karkisa* üzerine düzenlediği bir seferi içeren Hitit Dönemi Yalbur yazıtındaki (*Kuwa*)*kuwaluwa(n)ta* yer adının Kalinda olabileceği düşünmekte ama bunun aynı zamanda Kadyanda olma ihtimalini de göz ardı etmemektedir¹². Tietz, MÖ VI. yüzyılda Kalinda'nın Kaunos gibi Lidya krallığı egemenliğinde olabileceğini öngörerek MÖ 546'da Kyros'un komutanı Harpagos'un Karya ve Likya seferleri esnasında fethedilmiş olabileceğini düşünmektedir, zira Herodotos'un (I. 171) anlattığına göre Harpagos batıdan gelmesine rağmen önce Ksanthos'u sonra da Kaunos'u fethetmiştir ve bu hat üzerinde kalan Kalinda'nın da bir şekilde bu olayların içerisinde kalmış olmaması neredeyse imkansız görünmekte-

⁹ Fellows 1841, 105; Collignon & Duchesne 1877, 364; Spratt & Forbes 1847, I, 42-43; Cousin 1900, 43.

¹⁰ Şahin 2014, 176-183. Şahin'in bu lokalizasyonuna karşı bk. Karabulut 2019, 78-81 ve Onur & Tekoğlu 2020, 10-13.

¹¹ Akyürek Şahin *et al.* 2017a, 398-401; 2017b, 205-212; Onur & Tekoğlu 2020, 10-13.

¹² Carruba 1996, 32; Ayrıca bk. Keen 1998, 215; Tietz 2003a, 28 dn. 130.

dir¹³. Klasik kaynaklarda “Kalinda” adına ilk referans Herodotos’tan gelmektedir:

“Aralarında bazı yabancı tapınma törenleri düzenlenmişti; ama daha sonra, başka türlü davranıp yalnızca atalarının tanrılarına tapınmak istediklerinde, ergin yaştaki bütün Kaunoslu erkekler zırhlarını giyip hep birlikte mızraklarını havaya vurarak yabancı tanrılarını Kalinda sınırlarına kadar kovduklarını söylerler”¹⁴.

Bu pasajda geçen μέχρι οὐρων τῶν Καλυδικῶν ifadesindeki οὐρος (Att. ὄρος) sözcüğünün “dağ” anlamında, böylelikle de Καλυδικὰ ὄρη (“Kalyndika Orē”) ya da Kalinda Dağları şeklinde anlaşılabilirliği de önerilmiştir. Fakat sözcüğün “sınırlara” atıfta bulunması daha makuldür, zira Kalinda egemenlik alanı, Kaunos ve Kalinda arasında günümüz Dalaman Havzası’na kadar uzuyor olmalıydı ve söz konusu tanrıların Kaunoslular tarafından çıkarılışı Kalinda topraklarının içine kadar değil, Kaunosluların kendi egemenlik alanlarının sınırına kadar olmalıdır¹⁵. Herodotos bir başka pasajında Kalinalıların MÖ 480 yılında gerçekleşen Salamis Deniz Savaşı’nda kralları Damasithymos komutasında bir gemi ile Pers donanmasına destek sağladığını yazmaktadır:

“Diğer barbarların ya da Helenlerin nasıl savaştığını tam olarak bilemiyorum ama Artemisia’nın başına gelenler kralın (Kserkses) gözündeki saygınlığını daha da artırdı: [2] Kralın tarafı kargaşa içindeyken, o sırada Artemisia’nın gemisi bir Attika gemisi tarafından takip ediliyordu. Kaçamıyordu, çünkü diğer müttefik gemiler onun önündeydi ve onunki düşmana en yakın olanıydı. Bu yüzden, nihayetinde kendisine de fayda sağlayacak bir şey yapmaya karar verdi: Attika gemisi tarafından takip edilirken, Kalinalı bir mürettebat ve Kalinalıların kralı Damasithymos’un da içinde bulunduğu bir müttefik gemisine ilerledi ve ona çarptı. [3] Hellespontos’ta buldukları sırada Damasithymos’la bir tartışması olup olmadığını ya da bunu kasten mi yaptığını yoksa Kalinalıların gemisinin şans eseri mi yoluna çıktığını bilemiyorum. [4] Ama gemiye çarpıp batırıldığında, iki avantaj elde etme şansına sahip olmuştu. Attika gemisinin kaptanı onun barbar mürettebatlı bir gemiye çarptığını gördüğünde, Artemisia’nın gemisinin ya Hellen olduğuna ya da kendileri için savaşan barbarlardan bir kaçak olduğuna karar verdi ve diğerleriyle ilgilenmek üzere geri döndü”¹⁶.

¹³ Tietz 2003a, 86 dn. 392 ile birlikte.

¹⁴ Hdt. I. 172: ἰδρυθέντων δέ σφι ἰρῶν ξεινικῶν, μετέπειτα ὡς σφι ἀπέδοξε, ἔδοξέ δὲ τοῖσι πατρίοισι μοῦνον, χέασθαι θεοῖσι, ἐνδύντες τὰ ὄπλα ἅπαντες Καύνιοι ἠβηδόν, τύπτοντες δόρασι τὸν ἠέρα, μέχρι οὐρων τῶν Καλυδικῶν εἶποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς θεούς.

¹⁵ Konu hakkındaki tartışma ve fikirler için bk. Tietz 2003a, 86-87 (kendisi de “sınır” anlamını tercih etmektedir). Ayrıca bk. Onur & Tekoğlu 2020, 12.

¹⁶ Hdt. VIII. 87: κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους οὐκ ἔχω μετεξετέρους εἰπεῖν ἀτρεκέως ὡς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίζοντο: κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ’ ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλεί. [2] ἐπειδὴ γὰρ ἔς θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλέος πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηὺς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νεὸς Ἀττικῆς: καὶ ἡ οὐκ ἔχουσα διαφυγεῖν, ἔμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἦσαν ἄλλαι νέες φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν

MS II. yüzyılda Polyainos'un da değindiği¹⁷ bu olay Kalinda'nın bir limanı olduğuna ve bir deniz savaşına destek verebilecek bir askeri yapılanmasına işaret etmektedir. Günümüz Şerefler Mahallesi denizden oldukça içeride kalmış olmakla birlikte, antikçağda Dalaman havzasının büyük bir kısmı denizdi (bk. aş. s. 203 vd.). En azından Arkaik ve Klasik dönemlerde Kalinda limanının Asar Tepe'nin kuzeyindeki Kargınkürü'nün bulunduğu içerlek kısımda konumlanmış olma ihtimali vardır. Bu durumu havzada yapılacak olan jeomorfolojik araştırmalar ve detaylı incelemeler aydınlatabilecektir.

Ayrıca MÖ V. yüzyılda Kalinda'da tiranlık/krallık geleneği sürdürüldüğü de görülmektedir. Herodotos pasajda adı geçen Kalinda kralı Damasithymos'u bir başka pasajında Pers ordusunu oluşturan generalleri sayarken babasının adıyla birlikte Δαμασίθυμος ὁ Κανδαύλεω (Kandaules oğlu Damasithymos) olarak vermiştir¹⁸. Damasithymos I. Kserkses döneminde Perslerin İkinci Hellas İstilasını (MÖ 480-479) esnasında hem Artemision hem de Salamis deniz savaşlarına Perslerin yanında ve I. Artemisia komutası altında katıldı.

Atina vergi listelerine göre, MÖ V. yüzyılın ortalarında Kalinda Attika-Delos Deniz Birliği'ne Kaunos'tan iki kat daha fazla ödeme yapmaktaydı¹⁹. Kalinda'nın Kaunos'tan daha fazla ödeme yapması ekonomik gücü ile doğrudan ilişkili olmakla birlikte o dönemde gerek liman gelirleri gerekse kırsal gelirleri daha fazla olup ticari açıdan Kaunos'tan daha güçlü olduğunu gösterebilir. Kalinda muhtemelen erken V. yüzyıldan itibaren Attika-Delos Deniz Birliği üyesiydi ve en azından Kaunos'un vergi ödediği son tarih olan MÖ 420 yılında kadar birlik üyeliğinde kaldığı varsayılabilir²⁰.

Telmessos ve Kaunos arasındaki alana ait olup menşei bilinmeyen bazı MÖ V. yüzyıl sikkeleri hakkındaki tartışmalar Kalinda ile de ilişkilidir. A. H. Troxell "Kanatlı Karyalılar" ("Winged Carians") olarak adlandırdığı bu sikkeleri A (MÖ 490-400) ve B (MÖ 490-440) tipleri olmak üzere iki gruba ayırmış, A tipini Kaunos ile ilişkilendirmiştir²¹. Her ikisi arasındaki en temel fark, daha sonraki araştırmalarla da Kaunos menşeli olduğu desteklenen²² A tipinde genellikle Nike olarak kabul edilen bir kadın figürü varken B tipinde *kerykeion* taşınmasından dolayı Hermes olarak kabul gören bir erkek figürü olmasıdır. Fakat B grubu için kesin bir yer söylenememesine karşın, Tietz bunların Kalinda'ya

πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε εὐῶσα, ἔδοξέ οἱ τότε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεικε ποιησάσῃ. διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ φιλήν ἀνδρῶν τε Καλυνδέων καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλέος Δαμασίθυμου.

¹⁷ Polyain. *Strat.* VIII. 53. 2: Ἀρτεμισία Λυγδάμιδος κατέδυσε αὐὴν συμμαχίδα Καλυνδίδα καὶ τριήραρχον Δαμασίθυμον. ἔπεμψεν αὐτῇ βασιλεὺς ἀριστεῖον πανοπλίαν Ἑλληνικὴν, τῷ δὲ ναύαρχῳ τοῦ στόλου ἄτρακτον καὶ ἡλακάτην (*Lygdamis'in kızı Artemisia, Kalindalı müttefiklerin bir gemisini ve amiral Damasithymos'u sulara gömdü. Kral, bir cesaret ödülü olarak ona en iyisinden bir Hellen zırh takımı gönderdi, geminin kaptanına da bir öreke ve iğ hediye etti*).

¹⁸ Hdt. VII. 98.

¹⁹ Bu listelerde Κλαυνδέξ olarak görünmekle birlikte *ATL* editörlerinin bu ismin Kalinda ile ilişkili olduğundan şüpheleri yoktur, bk. *ATL* I, 314-315, 504 ve III, 210; ayrıca bk. Bean 1997, 34; Tietz 2003, 201. Karşılaştırma amaçlı örneklerdirsek; aynı dönemlerdeki listelerde Kaunos 50 drahmi ve Kalinda 100 drahmi öderken Phaselis 300 drahmi, Perinthos 1000 drahmi, Lampsakos 1200 drahmi, Byzantion yak. 1500 drahmi, Parion 1800 drahmi ödemekteydi. Bk. *IG* 1³ 71, 268, 269, 270, 271 ve 272.

²⁰ Tietz 2003a, 88.

²¹ Troxell 1979, *passim*.

²² Konuk 1998, *passim*.

ait olabileceğini önermekte, Müseler de bu sikkelerin Telmessos'ta basılan Kuprilli ve Wekhssere sikkeleri için model oluşturduğunu düşünmektedir²³.

Ptolemaioslar Dönemi'ne kadar Kalinda hakkında bir şey bilinmemektedir. Kentin güneyindeki komşusu olarak bu dönemde ortaya çıkan Lissai bölgedeki Ptolemaioslar etkisini gözler önüne seren MÖ III. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bir dizi onurlandırma yazıtına sahiptir²⁴. Aynı dönemde Zenon Arşivi papirüsleri arasındaki bazı belgelerde Kalinda anılmaktadır. Bu papirüslerden MÖ 247 tarihli olan bir tanesi oldukça ilginç olup, çeşitli konular açısından Kalinda için önem arz etmektedir:

“Kalinda'dan gelen theoros (kutsal elçi) Theopropos, dioiketes Apollonios'a selam eder. 38. yılda çiftçim Theron, Kypranda'da her yıl düzenlenen festival için şarap sağlamak üzere kentten bir imtiyaz satın aldı ve ben de [[Theron'un harcayacak parası olmadığı ve satın alma işlemini benim aracılığımla yaptığı için yasal faizle borçlanarak]] onun adına metretesi 10 drahmiden 85²⁵ metretes tutup toplamda 850 drahmi eden şarap sağladım. Haznedarlar Diophantos ve Akrisios bana bu meblağın 600 drahmisini ödeyip ödemelerin hepsi gelmediği için 250 drahmilik bakiyeyi alıkoyduklarından, onları strategos Motes ve oikonomos Diodotos'un huzuruna çıkarıp 250 drahmeyi [[ve faizini]] talep ettim. Ancak haznedarlar Diophantos ve Akrisios bir kararname olmadan ödeme yapma yetkileri olmadığını söyleyerek, bunlar için bir kararname hazırlanmasını gerekli gördüler. Fakat prytaneis ve grammateus, haznedarlardan Diophantos'la birlikte kent tarafından kutsal elçi olarak atanıp buraya kralın huzuruna geldiğim zamana kadar kararnameyi ertelediler ve yazmadılar. Bu nedenle, eğer uygun görürseniz, kentimize, strategos'a ve oikonomos'a 250 drahmi tutarındaki paranın bana ödenmesi için [[başkalarından borç aldığım ve hala faiz ödemediğimden, şarap için kente para harcadığım zamandan itibaren olan faiziyle birlikte, ödenecek miktar alıcılardan elde edilemediğinde bu tür diğer hak sahiplerine (?) geri ödeme yapılmasına karar verildiğini bilerek]], haksızlığa uğramamam ve yardımseverliğinizi kişisel olarak deneyimleyebilmem için lütfen gerekeni yapınız. İyi dileklerimle”. (Metnin aslı için bk. aş. dn. 32, 2 A).

Olayın sade bir özeti şöyledir: Kalındalı Theopropos'un “çiftçi”si (γεωργός) olan Theron Kalinda top-raklarında yer alan *Kypranda*'da yıllık olarak düzenlenen festival için 850 drahmi karşılığında 85 *metretes*, yani yak. 3400 litre şarap sağlamak üzere *polis* ile bir sözleşme imzalar. Fakat Theron'un aslında bu şarabı sağlayacak parası yoktur ve Theopropos araya girerek şarabı bir şekilde temin eder, ancak bunun için faizli borç alması gerekmiştir. Kent haznedarları (ταμίαι) festivalde kullanılan şarabın tüm parasının gelen bağışlardan toplanmadığı gerekçesiyle 600 drahmi, yani 250 drahmi eksik ödeme

²³ Tietz 2003a, 88-90; Müseler 2019, ayrıca Konuk 2009'un üzerinde B tipi kanatlı erkek figürü olup Erbbina Dönemi'ne, yak. MÖ 400 civarlarına tarihlediği Telmessos bağlantılı bir sikkenin daha erken bir döneme MÖ V. yüzyıl ortasına tarihlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

²⁴ TAM II 158-161.

²⁵ Papirüs üzerinde πδ (84) olarak görünen sayı hesaplamalara uymadığından Edgar (aş. bk. dn. 32, 2 A) sat. 13'teki 850 sayısını 840 ve sat. 21 ve 30'daki 250 sayısını da 240 olarak düzeltmişti. Fakat K. Rigsby 2019, 107'de, üç hata yerine tek hata yapılmış olmasını daha doğru bir yaklaşım olarak görmüş ve 84 sayısını 85 (πε) olarak düzeltmiştir, böylelikle diğer sayılar yerinde kalmıştır.

yapmak durumunda kalırlar ve böyle bir ödeme yapabilmeleri için *polis* kararname (ψηφισμα) olması gerektiğini bildirerek ödemeyi reddederler. Haznedarların sadece 600 drahmi ödemelerindeki yasal gerekçe muhtemelen bağışçılardan ancak bu kadar toplanmış olması, arta kalan kısmın ise hazineden ödenmesi gerekeceğidir ve bunun için de karar çıkarılması gerekmektedir. Böyle bir kararname çıkarılmış görünmekle birlikte, kent *arkhon*'ları, yani idarecileri olan *prytaneis* ve *grammateus* bu kararnamenin onayını geciktirirler. Theopropos ve söz konusu iki haznedardan bir tanesi olan Diophantos, beş yılda bir kutlanan MÖ 248 yılı *Ptolemaieia* ya da *Basileia* etkinliklerine İskenderiye'de veya bir başka *Ptolemaieia* için Hiera Nesos'ta Kalinda adına katılım²⁶ için *theoroi*, yani "kutsal elçiler" olarak görevlendirilirler. Theopropos oradayken *dioiketes* Apollonios'a bu dilekçeyi sunup, Kalinda kentine ve kraliyet görevlileri olan *strategos* ve *oikonomosa* karşı haklarını savunarak kalan 250 drahminin kendisine ödenmesi için gerekenin yapılmasını talep eder. Dilekçe üzerindeki birtakım işaretlemeler, 250 drahminin yanı sıra bunun faizinin de istendiği kısımların çıkarıldığını göstermektedir. Ya kendisinin doğrudan ya da bir tavsiye üzerine, faiz istememesinin doğru olacağına karar verdiği anlaşılmaktadır.

Dilekçede anılan resmî makamlar ve görevler Kalinda'nın tam bir *polis* yönetim sistemi içerisinde olduğunu açıkça göstermektedir. Kent kararnamesi (ψηφισμα) çıkarabilmek için gerekli olan meclisler, *boule* ve *demos* (ayrıca bk. aş. dn. 32 b), maliyeyi kontrol eden haznedarlar (ταμίαι), kararları hukuken onaylayıp yürürlüğe koyan ve devlet arşivine kaydeden üst idareciler (πρυτάνεις ve γραμματεύς) dilekçeden doğrudan çıkarılabilmektedir. Bunun yanı sıra kentlerin hem Ptolemaioslar kraliyet merkezi ile idari ilişkilerindeki önemli görevliler de görülebilmektedir. Kentte kraliyet görevlileri olarak *strategos* ve *oikonomos* bulunuyordu, bunlar da kraliyet görevlisi bölgesel olan *dioiketes*'e tabiydiler. Her ne kadar krallık merkezi otoritesi kent otoritesine müdahale etmeme eğiliminde olsa da ilgili tarafların gerekli gördüğünde sorunlarını kraliyet makamına iletilebildiği ve bu kraliyet memurlarının vereceği karara kentin uyacağı görülmektedir.

Dilekçede görülen diğer önemli bir nokta da Kalinda toprakları içerisinde söz konusu festivalin yapıldığı *Kypranda* (Κυπρανδα) adında bir yer olduğudur. *Kypranda* muhtemelen kent içerisinde olmayıp bir tanrı ya da tanrıçaya adanmış bir kutsal alanın bulunduğu ve *polis*'in yönetimiyle yıllık olarak düzenlenen bir festivale ev sahipliği yapan bir yerd. Bu nedenle yerel bir kült olmayıp tüm kenti ilgilendiren bir dini unsur olduğu açıktır. Festivalin Kalinda'ya ait sikkelerin neredeyse tümünde görülen Artemis'e²⁷ adanmış olma ihtimali yüksektir. Strabon'un (XIV. 2. 2) "... daha sonra Artemision Burnu ve Tapınağı, sonra ise Letoon koruluğu (gelir), buranın ve denizin 60 stadion (=yak. 11 km) yukarısında Kalinda kenti vardır" (bk. aş. dn. 64) ifadelerinden bildiğimiz kadarıyla Kalinda'ya en yakın kutsal alan Letoon'dur²⁸. Fakat Tietz makul bir şekilde bu kutsal alanı, dönem itibariyle Lissai ya da Kaunos topraklarında kalacağından seçenek dışı bırakmıştır²⁹. Şu ana kadar kent çevresinde yapılmış araştırmalarda bu yönde bir veriye rastlanmamış olmakla birlikte konu hakkında detaylı bir çevre araştırması gerekmektedir. Çiftçi Theron ve muhtemelen altında çalıştığı Theopropos'un şarap temini ile ilgilenmesinden Kalinda'da bağcılık ve şarap üretimi yapıldığı düşünülebilir; bununla birlikte şarabın dışarıdan satın alınmış olması da mümkündür çünkü bölgede oldukça yaygın bir şekilde

²⁶ Tietz 2003a, 206-208; Rigsby 2019, 108.

²⁷ Sikkeler için bk. <https://www.britishmuseum.org/collection/search?place=Calynda>

²⁸ Letoon hakkında bilgi için bk. Tietz 2003a, 177-178.

²⁹ Tietz 2003a, 209.

Rodos şaraplarının kullanıldığı bilinmektedir³⁰. Örneğin aynı dönemde Rodos Peraia'sında bulunan Amos'ta ticarete yönelik yüksek miktarda bağcılık ve şarap üretimi yapıldığı bilgisi bir dizi kira sözleşmesi aracılığıyla günümüze ulaşmıştır³¹.

Bu dilekçe literatüre Zenon Arşivi olarak geçen bir papirüs grubundan olup bu papirüs grubu Mısır'ın Ptolemaioslar Dönemi'ne ilişkin en erken önemli verilere sahiptir. Kaunoslu Agreophon oğlu Zenon'un Ptolemaios II Philadelphos döneminde *dioiketes* (bir nevi "maliye bakanı") olarak görev yapan Apollonios'un kadrosunda işe başlayıp onun özel kalemi olarak görevi tamamlayana kadar (MÖ yak. 260-230 yılları arası) tuttuğu belgeleri ve resmi kayıtları içermektedir. Muhtemelen Zenon vesilesiyle Kalindalıların Mısır'a gelip Ptolemaioslar yönetim birimlerinde görev aldıkları çeşitli papirüslerden çıkarılabilmektedir³². Zenon'un selefi Antipatros oğlu Panakestor zaten bir

³⁰ Kalinda'da bulunan amphora mühürleri için yakında bk. Düндar 2023.

³¹ Amos kira sözleşmeleri, bunlara yönelik yorumlar ve ilgili tüm referanslar için bk. Pernin 2014, 445-458.

³² Kalinda ya da Kalindalılarla ilgili papirüs belgeleri şunlardır:

- 1) **P.Cair.Zen III 59340** (MÖ 247; bk: <http://papyri.info/ddbdp/p.cair.zen;3;59340>), ll. 3 (ve 25): ἐμίσθωσεν Ἰάσων Κερκίωνος Κ[α]λ[υ]νδεῦς τ[ῶ]ν περὶ Ζή[νων]α Δημητρίωι καὶ Λιμναίωι [... αἰγ]ας τε[λ]είας ἑκατὸν τε[σ]σαράκοντ[α] τέσσαρας εἰς ἕτη δύο (*Zenon'un görevlilerinden Kerkion oğlu Kalindalı Iason, Demetrios ve Limnaios'a ... yüz kırk dört yetişkin keçiyi iki yıllığına kiraladı*).
- 2) **P.Cair.Zen III 59341** (MÖ 247; bk: <https://papyri.info/ddbdp/p.cair.zen;3;59341>), A ll. 7-36: Ἀπολλωνίωι διοικητῆι χαίρειν Θεόπροπος | θεωρὸς ἀπὸ Καλύνδων. τοῦ η καὶ λ (ἔτους) | ὁ γεωργός μου Θήρων ἐπρίατο παρὰ | τῆς πόλεως παρασχεῖν οἶνον τῆι γινομένηι | πανηγύρει ἐγ Κυπράνδοις κατ' ἐνιαυτόν, | ὑπὲρ οὗ ἐγὼ παρέσχον τὸν οἶνον μετρη|τὰς πδ τὸμ μετρητῆν ἀνὰ (δραχμὰς) ι | ὃ γίνονται (δραχμαὶ) ων, [[δανεισά]μενος τόκων ἐννόμων διὰ τὸ τὸν Θήρωνα | μὴ ἔχειν ἀνηλώσαι, δι' ἐμοῦ δὲ ἡγορακότα]]. | καὶ εἰς τοῦτο ἀποδεδωκότων μοι τῶν ταμιῶν Διοφάντου καὶ Ἀκρισίου | [[ἀποδεδωκότων μοι] (δραχμὰς) χ, τὸ δὲ λοιπὸν [[(δραχμὰς) σν] | (δραχμὰς) σν διὰ τὸ μὴ πεσεῖν πάσας τὰς συμβολὰς, | οὐκ ἀποδιδόντων κατέστησα τοὺς ταμίας [[Διο]]. | ἐπὶ τε τὸν στρατηγὸν Μότην καὶ τὸν οἰκονόμον | Διόδοτον ἀπαιτῶν τὰς σν (δραχμὰς) [[καὶ τὸν τόκον]]. | οἱ δὲ ταμίαι Διόφαντος καὶ Ἀκρίσιος ἤξιον | ψήφισμα αὐτοῖς γραφῆναι, φάμενοι οὐκ [[μὴ κύριοι]] εἶναι κύριοι ἄνευ ψηφίσματος[ς] ἀποδιδόντες, οἱ δὲ πρυτάνεις | καὶ ὁ γραμματεὺς παρήλκυσαν καὶ οὐκ ἔγραψαν | τὸ ψηφισμα ἕως ὅτου προχειρισθεῖς ὑπὸ τῆς πόλεως θεωρὸς | μετὰ Διοφάντου ἐνός τῶν ταμιῶν παρεγενῆ|θην ἐνταῦθα πρὸς τὸν βασιλέα. εἰ οὖν σοι | δοκεῖ, καλῶς ποιήσεις γράψας πρὸς τε τὴν πόλιν | ἡμῶν καὶ τὸν στρατηγὸν [[Μο]] καὶ τὸν οἰκονόμον | ἀποδοθῆναι μοι τὰς σν (δραχμὰς) [[καὶ τὸν τόκον] | [[ὅσος ἂν γένηται ἀφ' οὗ εἰσανήλωκα εἰς τὸν οἶνον] | [[τῆι πόλει αὐτὸς παρ' ἐτέρων δανεισάμενος] | [[καὶ τόκους φέρων ἔτι καὶ νῦν ἴνα] μὴ ἀδικηθῶ, [[ἐπειδ]ῆ καὶ πρότερον ἕτερο[.] . . σιν | ε[.] . το ἀπο|δ[οῦναι] διὰ τὸ μὴ | ἐ[κπο]ιῆσαι ἐκ τῶν | σ[υμβ]ολῶν τὴν | ἀ[πόδ]οσιν γενέσθαι]] | ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὦ [[] τῆς παρὰ σοῦ φιλανθρωπίας | τετευχώς. | εὐτύχει. **B:** Νέων Δαμονίκωι χαίρει[ν] [.] [ε]ἰ ἔρρωσαι καὶ τὰ λοιπὰ σοι | κατὰ γνώμην ἐστίν, εὖ ἂν ἔχοι · καὶ αὐτὸς ὑγίαινον | κ[αὶ] ο[ἱ] λοιποὶ πάντες. καλῶς ἂν ποιήσῃς | μνησ[θεῖς] Ζήνωνι περὶ το[ῦ] σταθμοῦ καὶ τοῦ | χ[όρ]τ[ου] καὶ τῆς γράσσεως τῶν ζημερισίων | ὅπως γραφῆι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα · νυνὶ μὲν γὰρ | ἔχομεν καὶ ἐπιστάθμους καὶ τὸν χόρτον | καὶ τὴν γράστιν τελοῦμεν τῶι ἱππεῖ, οὐ | προσεχόντων αὐτῶν τῆι πρώτηι ἐπιστολῆι · ἀλλὰ καὶ ὡς γράφει γραψάτω τῆι βουλῆι καὶ | τῶι δήμωι. ἐγχειρῶ δὲ καὶ αὐτὸς παραγενέσθαι | πάντως. σὺ οὖν ἕως ἂν παραγένωμαι μνησῆθι | αὐτῶι, παραλαβὼν καὶ Ἀρ[ι]στωνα καὶ Ἐφάρμοστον | καὶ Ἀπολλώνιον. γέγραφα δὲ καὶ Ἀπολλώνιωι καὶ Ἐφαρμόστωι ὅπως καὶ ὑπὲρ σοῦ μνησθῶσιν τῶι | Ζήνωνι. | ἔρρωσο (*Neon Damonikos'a selam eder. Eger*

Kalındalıydı. Rostovtzeff Kaunos ve Kalinda vatandaşlarının gerek Zenon'un gerekse onun önceli Panakestor'un etrafında olup merkezi idarede bu kadar yer almalarına izafeten "Kaunoslular ve Kalındalılar Yuvası" tanımlamasını kullanmıştır³³. Ayrıca yine aynı papirüslerden gelen bilgilere göre (bk. dn. 32, 2 B ve C), Zenon'un halası Kalındalı Therarkhos ile evliydi ve Kalinda'da yaşıyordu. Zenon bu aile bağı nedeniyle Kalinda ile daha özel bir ilişki içindeydi, örneğin Therarkhos askerlerin bakımını, süvarilerin saman ve taze yem ihtiyaçlarını karşılama gibi merkezi idareden gelen yükümlülüklerden muaftı. Therarkhos öldüğünde oğlu Neon yasal olarak bu yükümlülükleri yeniden üst-

iyiyen ve geriye kalan işlerin de yolundaysa, bu harika olur; ben ve diğer herkes de sağlıklıyız. Zenon'a benim adıma emir çıkarılacak şekilde altmış günlük yükümlülük için konaklama, saman ve yeşil yem hakkındaki meseleyi hatırlatabilersen çok iyi olur; çünkü şu anda üzerimizde askerler var ve ilk mektubu dikkate almadıkları için süvari birliği için de saman ve yeşil yem sağlamak zorundayız. Ayrıca yazdığı şeyi boule ve demos'a da yazsın. Her koşulda yanımıza gelmeye uğraşıyorum. Ben gelene kadar, Ariston, Epharmostos ve Apollonios'u da yanına alarak ona kendin hatırlat. Apollonios'a da Epharmostos'a da mektup yazdım ve Zenon'la senin adına hatırlatmalarını da istedim. Sağlıcakla". C: παρὰ Ζήνωνος. [[γράψα[. . .]]ντός σου πρότερον] | ὑπὲρ Θηράρχου τοῦ ἔχοντος τὴν ἀδελφὴν τοῦ | πατρός, ἢ κατοικεῖ ἐν Καλύνδοις ἔγραψας [[σου] ἀνεπισταθμο[[ση]ν εἶναι | [κα]ὶ τοῦ διδομένου χόρτου καὶ τῆς [[τῆς]] γράσσεως παραλῦσαι. | [τε]λευτήσαντος δὲ τοῦ Θηράρχου ἐπισταθμεύονται | [καὶ] τὸν χόρτον καὶ τὴν γράστιν [[εἰς]] πρᾶττονται. | [καλ]ῶς οὖν ποιήσεις γράψας Διοδότῳ τῷ οἰκονόμῳ τε καὶ τῇ βουλῇ | [καὶ] τῷ δῆμῳ ὅπως Νέων[ι] τῷ υἱῷ [[τῆς ἀδελ.]] [[Νέων κα ἀνεπισταθμός τε ἦ]] | [[. . .]] τὰ ταυτὰ γίνητ[α]ι (Zenon'dan. Kalinda'da yaşayan babamın kız kardeşiyle evlenen Therarkhos adına, onun üzerine asker sorumluluğu verilmeyeceği ve saman ile taze yem sağlamaktan muaf tutulacağı yazmıştınız. Ancak şimdi Therarkhos öldüğü için ailesi asker barındırmak ve saman ile taze yem sağlamakla yükümlü hale gelmiştir. Bu nedenle oikonomos Diodotos'a, boule ve demos'a Neon'un, babasıyla aynı ayrıcalıklara sahip olduğunu yazmanızı rica ediyorum).

- 3) P.Mich.Zen. 66 (MÖ 245/4; bk. <http://papyri.info/ddbdp/p.mich;1;66>) sat. 14: [[Ἰάσων Κ[ερ]κίωος Καλυνδευ[ς] παρεπίδημος]] (Kerkion oğlu Iason, Kalındalı, geçici ikamet eden). Demetrios'un Zenon'a, Zenon'un bir temsilcisinden iki yıllığına kiraladığı 144 küçükbaş hayvan sürüsü için ödemeyi kabul ettiği kira bedelinden 153 oğlak borcu olduğunu kabul ettiği, altı şahit tarafından tasdik edilen bir senet suretidir.
- 4) P. Mich. Zen. 108 (MÖ 263-229; <http://papyri.info/ddbdp/p.mich;1;108>): ξένια παρὰ | Πανακέστορος | Καλυνδέως | κριόν | δελφάκιον | Χιον (Kalındalı Panakestor'dan hediyeler: bir koç, genç bir domuz, Khios şarabı).
- 5) PSI V 509 (MÖ 256; <http://papyri.info/ddbdp/psi;5;509>), sat. 5-9: συνετάξατο | Ἡγήσιππος Φίλωνος Ναυκρατίτης εἰς τῶν ἐξεληφότων | τὸ ἐννόμιον τοῦ Ἀρσινοίτου πρὸς Πανακέστορα | Ἀντιπάτρου Καλυνδέα, συμπάροντος Ζωίλου | [ο]ικονόμου καὶ Διοτίμου ἀντιγραφέως (Arsinoites'in otlatma haklarını almış kimselerden bir tanesi olan Philon oğlu Naukratisli Hegesippos, oikonomos Zoilos ve vekil yazman Diotimos huzurunda Antipatros oğlu Panakestor'a tahsis etti).
- 6) PSI VI 626 (MÖ 275-226; <http://papyri.info/ddbdp/psi;6;626>), sat. 5-6: Ἰάσων Κερκίωος | Καλυνδευς (δραχμαὶ) οε (δῶβολον) (Kerkion oğlu Kalındalı Iason, 75 drahmi 7 obolon). Liste küçük baş hayvancılık giderleri ile ilgilidir.
- 7) PSI IV 385 (MÖ 246/5; <http://papyri.info/ddbdp/psi;4;385>), sat. 3-4: [ἐμίσθωσεν Φίλων Βερύλιος... Ἰάσωνι Κερκίωος Καλυνδεῖ παρεπίδημῳ τὸν αὐτοῦ κλ[ῆ]ρον...] (Berylis oğlu Philon ... geçici ikamet eden Kerkion oğlu Kalındalı Iason'a kendi mülkünü kiraladı ...).

³³ Rostovtzeff 1922, 158-161 dn. 112-113. Bu kadrolaşmaya yönelik ayrıca bk. Van Bremen 2013, 151-152.

lenmek durumunda kalmış fakat kısa süre sonra Neon'un dilekçeleri sonrası yine Zenon aracılığıyla o da yükümlülüklerden muaf tutulmuştur. Bu yükümlülükler yakın çevrelerde konuşlanmış olan Ptolemaios garnizonları ve bu garnizonlara bağlı atlı birlikler için yerine getiriliyordu. Bu da Kalinda'da bu tip bir garnizon olduğunu göstermektedir³⁴.

Kalinda'nın Ptolemaioslar egemenliği altında ne kadar kaldığını tam olarak bilemiyoruz fakat bölgedeki olaylara genel olarak bakıldığında bunun, Rodos ve Kaunos çekişmelerinin başlayacağı MÖ II. yüzyıl başlarına kadar sürmüş olması muhtemeldir. A. H. M. Jones MÖ III. yüzyılın sonunda Kalinda'nın Kaunos egemenliğine geçtiğini belirtse de, Bean'ın de tespit ettiği şekilde, MÖ 200 civarlarında Delphoi "kutsal elçileri"nin (*theoroi*) Kalinda'yı ziyaret etmiş olması kentin hâlâ bağımsız olduğunu göstermektedir³⁵. Polybios, MÖ 168/7 tarihli Üçüncü Makedon Savaşı'ndaki Roma çıkarına ters tutumları nedeniyle Likya ve Karya'daki topraklarından olan Rodosluların bazı haklarını savunmak için MÖ 165/4 civarında Roma senatosuna giden Astymedes'in konuşmasını aktarır. Astymedes senatoda Likya ve Karya toprakları hakkında genel olarak Romalılara hak vermekle birlikte, Kaunos kentini Ptolemaios generallerinden 200 talent karşılığında satın aldıklarını, Stratonikeia'nın onlara III. Antiokhos tarafından verildiğini öne sürerek, tek bir hata yüzünden bu kadar ceza almanın adil olmadığını iletmektedir³⁶. Tietz, Astymedes'in referans verdiği tarihin Apameia Barışı öncesinde yak. MÖ 190 civarlarında olduğunu ve Rodosluların Kaunos'u satın almakla Kalinda'yı da elde ettiklerini düşünmektedir. Bunun için ilk neden olarak Rodosluların Kaunos ve Stratonikeia'dan toplam 120 talent gibi yüksek bir gelir elde etmesini (bk. yuk. dn. 36) gösterir ve Polybios'un sadece Kaunos demekle yetindiği alanın aslında Kalinda'yı da içine alan çok daha geniş bir coğrafyayı kapsamış olabileceğini düşünür, fakat bunun Kalinda'nın Kaunos'a bağlı olduğunun kanıtı olmadığını da ekler³⁷. Nitekim bu dönemlerde Kalinda'nın Kaunos'a bağlı olabileceğini gösteren bir veri yoktur. Bununla birlikte 120 talentin ne kadarının Kaunos'tan alındığı bilinmediği gibi o dönemde Kaunos'a yakın bir güçte olan bağımsız Kalinda'nın payının azımsanamayacağı ortadadır, bu nedenle Astymedes'in senato karşısında sadece Kaunos ve Stratonikeia'dan bahsetmesi büyük ihtimalle konunun sadece bu iki kentle ilgili olmasındandır. Her koşulda Kalinda en geç Apameia Barışı ile, yani MÖ 188 yılında, Attaloslara ait olan Telmessos hariç Lykia ve (Kaunos dahil) Karia kentleriyle birlikte Rodos

³⁴ Van Bremen 2013, 152 dn. 32. Ayrıca orada s. 168'de bu bilgilere dayanarak, bölgedeki yerel kent isimlerinin arasında Hellence olan tek kent Hippou Kome'nin anlamından ("At Köyü") dolayı Ptolemaioslar Dönemi'nde kurulmuş bir süvari birliği karargahına ev sahipliği yapmış olabileceğini belirtmektedir.

³⁵ Jones 1971, 50; Bean 1953, 25 ve dn. 78. Delphoi'dan gelen elçilerle ilgili yazıt için bk. Plassart 1921, 6, Col I C (a) sat. 10: ἐν Καλύνδωι Ἀθ[---].

³⁶ Pol. 30. 31. 5-6: "ἀλλ' ἴσως" ἔφη "ταῦτα μὲν ἔχει λόγον· καὶ γὰρ ἐδώκαθ' ὑμεῖς αὐτὰ τῷ δήμῳ, μετὰ χάριτος διὰ τὴν εὐνοίαν, καὶ ἀφανίζοντες αὐτὰ κατὰ λόγον ἐδοκεῖτε τοῦτο πράττειν, ἐμπεσοῦσης τινὸς ὑποψίας καὶ διαφορᾶς ὑμῖν. ἀλλὰ Καῦνον δήπου διακοσίων τάλαντων ἐξηγοράσαμεν παρὰ τῶν Πτολεμαίου στρατηγῶν καὶ Στρατονίκειαν ἐλάβομεν ἐν μεγάλῃ χάριτι παρ' Ἀντιόχου τοῦ Σελεύκου· καὶ παρὰ τούτων τῶν πόλεων ἀμφοτέρων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα τῷ δήμῳ πρόσοδος ἔπιπτε καθ' ἕκαστον ἔτος. (*Astymedes dedi ki: "Ama belki de bu konuda haklısınız; çünkü bu bölgeleri halkımıza bir iyilik ve iyi niyet göstergesi olarak verdiğiniz doğrudur ve şimdi sizin kuşku ve düşmanlığımıza maruz kaldığımız için hediyenizi geri almakla makul davranmış gibi görünebilirsiniz. Ama Kaunos'a gelince, onu Ptolemaios'un generallerinden iki yüz talente satın aldık ve Stratonikeia'yı Seleukos oğlu Antiokhos'tan bize büyük bir iyilik olarak aldık. Bu kentlerin her ikisinden yıllık olarak halkımıza yüz yirmi talent gelir düşmekteydi).*)

³⁷ Tietz 2003a, 215-216.

egemenliği altına girmiştir. Rodos'un MÖ 168/7 yılında Likya ve Karya'daki tüm kontrolü elinden alınana kadar olan süreçte Kalinda hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kaunos'un bu olay sonrasında Kalinda'yı da içine alan geniş bir alana sahip olduğunu yak. MÖ 164/3 yılında Kleogoras başkanlığında bir Rodos heyetinin Kalinda'yı istemek üzere Roma senatosuna gitmesinden anlamaktayız. Bu bilgileri öğrendiğimiz Polybios'un ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“İçinde buldukları zor durumdan kurtulan Rodoslular artık rahat bir nefes aldılar ve Kleogoras'ı Roma'ya elçi olarak göndererek Kalinda'nın kendilerine bırakılmasını ve senatodan Likya ve Karya'da mülk sahibi olan yurttaşlarının eskisi gibi buraları ellerinde tutmalarına izin vermesini istediler. Ayrıca Athena Tapınağı'na Roma halkının otuz arşın (yak. 13,5 m) yüksekliğinde devasa bir heykelin dikilmesine karar verdiler.

Kalindaların Kaunoslulara karşı ayaklanması ve Kaunosluların kenti kuşatmaya başlaması üzerine Kalindalılar önce Knidosluları yardıma çağırdılar. Knidosluların yardımıyla düşmana karşı bir süre direndiler, ancak başarılarına gelebileceklerden korktukları için kentlerini Rodoslulara teslim etmek üzere elçi göndermeye karar verdiler. Denizden ve karadan yardım gönderen Rodoslular kuşatmayı kaldırdılar ve kenti aldılar. Senato da Kalindalıların sahipliğinin onlara (Rodoslular) bırakılmasını teminat altına aldı”³⁸.

Buna göre, MÖ 168/7 ile MÖ 164/3 arasındaki birkaç yıl Kaunos'a bağlı kalan Kalinda Kaunos idaresine karşı ayaklanmış, nihayetinde Rodosluları yardıma çağırılmışlar ve senatodan Kalinda topraklarının sahipliği için onay alan Rodos'a kenti teslim etmişlerdir. Kalinda'daki Rodos kontrolünün ne kadar sürdüğü bilinmediği gibi, çoğunlukla kentin MÖ I. yüzyılda Kaunos kontrolüne geçmiş olabileceği ya da kontrolünde olduğu kabul edilir³⁹. Fakat buna yönelik hiçbir doğrulayıcı veri olmadığı gibi, MÖ 129'daki Asya Eyaleti'nin kuruluşundan MS 43 yılındaki Likya eyaletinin kuruluşuna kadarki siyasi hareketlilik sürecinde, özellikle Mithradates Savaşları ve sonrasında, Kaunos'un değil Kalinda'yı kontrolü altında tutması, kendi toprak bütünlüğü dahi korumakta pek çok sıkıntı ile karşı karşıya geldiği zaten bilinmektedir (bk. aş.). C. Marek, içinde bir tane Symbralının anıldığı bir *thiasos*'un üyelerini listeleyen Hellenistik bir yazıtı dayanarak, MÖ 167'den itibaren özgür olan Kaunos'un egemenlik alanının Symbra'ya kadar ulaştığını düşünmektedir⁴⁰. Fakat, Tietz'in de dikkat çek-

³⁸ Pol. 31. 4-5: Ὅτι Ῥόδιοι διαπεπνευκότες ἐκ τῆς περὶ αὐτοὺς γενομένης δυσχερείας ἐπεμπον εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτὰς τοὺς περὶ Κλεαγόραν, Κάλυνδα μὲν ἀξιώσαντας σφίσι παραχωρηθῆναι, περὶ δὲ τῶν ἐχόντων ἐν τῇ Λυκίᾳ καὶ Κιριά κτήσεις αἰτησομένους τὴν σύγκλητον, ἴν' αὐτοῖς ἔχειν ἐξῆ, καθὰ καὶ πρότερον. ἐψηφίσαντο δὲ καὶ κολοσσὸν στήσαι τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ τριακοντάπηχυν. (5) Ὅτι τῶν Καλυνδέων ἀποστάντων Καυνίων, καὶ μετὰ ταῦτα πολιορκεῖν ἐπιβαλομένων αὐτοὺς τῶν Καυνίων, τὰς μὲν ἀρχὰς ἐπεκαλέσαντο Κνιδίους οἱ Καλυνδεῖς· ὧν καὶ παραπεσόντων κατὰ βοήθειαν, ἐπὶ ποσὸν ἀντεῖχον τοῖς ὑπεναντίοις, ἀγωνιώντες δὲ τὸ μέλλον πρεσβεύειν μὲν, ἐγχειρίζοντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν. οἱ δὲ Ῥόδιοι πέμψαντες βοήθειαν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν τὴν τε πολιορκίαν ἔλυσαν καὶ παρέλαβον τὴν πόλιν. συνέβη δὲ καὶ τὴν σύγκλητον αὐτοῖς βεβαιῶσαι τὴν τῶν Καλυνδέων κτήσιν.

³⁹ Bean 1978, 34; Lohmann 1999, 60.

⁴⁰ Marek 2006, 229-231 no. 39, sat. 34: Μένιππος Ἀπολλωνίου Συμβρεῦς. Yazıtın ilk edisyonu için bk. Bean 1953, 23-7 no. 6.

tiği gibi⁴¹, Symbra Kaunos'a çok uzaktır (yak. 67 km). Ayrıca Kaunos'ta bulunan birçok liste içerisinde, Kaunos ile Symbra arasında yer alan Hippou Kome (Çukurasar), Lyrnai (Kayadibi) ve/veya İnhisar'da bulunan bağış listesinde (TAM II 168) adı geçen diğer topluluklardan tek bir kişi bile yoktur. Elbette listelerin hiçbirisi günümüze eksiksiz bir şekilde ulaşmamıştır ve listelerin kayıp parçaları bu topluluklardan da kişi isimleri içeriyor olabilirler, ancak en küçük yerleşim birimlerinden bile birçok isim var olduğu halde Oktapolis topluluklarından kimsenin olmaması ve sadece bir Symbralının ismi bulunması böyle bir varsayım için oldukça yetersizdir. Ayrıca Hippou Kome, Lyrnai ve Symbra'nın listelerle her zaman çağdaş olmasa bile Hellenistik Dönem'de bağımsız olduklarını gösteren açık veriler bulunmaktadır (bk. aş.).

Yakın zamanda Kibyra'da bulunan bir Hellenistik yazıt Symbralıları büyük olasılıkla özgür Symbra vatandaşları olarak kaydetmektedir⁴². Yazıt Moagetes, Kibyra, Boubon ve Balboura arasında, bir tür toprak anlaşmazlığı ve komşularla iş birliği üzerine bir bağlılık yemini içermektedir. Meier, Marek'in Kaunos ve Symbra hakkındaki görüşünü izleyerek, Kibyra yazıtı için (ve dolayısıyla özgür bir Symbra için) *terminus post quem* olarak MÖ 164/3'ü alır, çünkü Tietz gibi⁴³ o da listede bir Kalindalı (*Kalyndeus*) olduğu ve Kalinda'nın ancak bu yıllar arasında Kaunos'a bağımlı hale geldiği gerekçesiyle Kaunos'taki aynı *thiasos* yazıtını MÖ 167-164/3 arasına tarihlendirir. Ancak elbette bu tarihlendirmelere kesin gözüyle bakılmamalıdır, çünkü Kaunos'taki bu liste, Bean tarafından daha önce zaten vurgulandığı gibi⁴⁴, üyeleri herhangi bir yerden olabilecek bir *thiasos*'a aittir ve bu listede bir *Symbreus* veya bir *Kalyndeus*'un görünmesi Kaunos'a bağlı olduğuna işaret etmez. Kibyra metninin tarihi her halükârda Strabon'un (XIII. 4. 17) anlatımına göre Kibyris Birliği'nin feshedildiği ve ardından Kibyra'nın Asya'ya dahil edildiği, Boubon ve Balboura'nın ise Murena'nın seferleri sonucunda Likya'ya verildiği⁴⁵ MÖ 82/1'den öncedir. Bu dönem için ilk sorulması gereken sorulardan bir tanesi Asia eyaletinin Kaunos ve doğusundaki alanları kapsayıp kapsamadığıdır. Marek, Murena'nın MÖ 82/1'de Kaunos'u Rodos kontrolünden almış olabileceğinden şüphelenir ve Kaunos'un MÖ 67'de Asya Eyaleti'nde olduğundan neredeyse emindir⁴⁶. Oktapolis Bölgesi'nde ele geçen yeni Hellenistik yazıtlar, hem bu duruma bir parça ışık tutabilmekte hem de Hippou Kome ve Lyrnai'nin bağımsız *polis*'ler olduklarını göstermektedir⁴⁷. Çukurasar'da (Hippou Kome) bulunan, *boule* ve *demos* tarafından Mithradates'in onurlandırılmasını içeren yeni bir yazıt Kaunos'un doğusunda kalan Oktapolis Bölgesi'ndeki kentlerin Mithradates Savaşları, yani MÖ 89 öncesinde Asya Eyaleti'ne dahil edilmiş olduğuna işaret etmektedir. Bu yazıtta göre Hippou Kome ile özdeşleştirdiğimiz Çukurasar'daki antik kent Kaunos kontrolünde olmayıp bağımsız bir karakter taşımaktadır. Aynı dönemler-

⁴¹ Tietz 2003b, 124 fn. 18.

⁴² Meier 2019, 51-62 no.3.

⁴³ Tietz 2003a, 217 fn. 474.

⁴⁴ Bean 1953, 24: "members of a *thiasus* need not by any means be citizens of Caunus, the place-names in the present list are, or may be, in different case from those in No. 5". Bean'in buradaki 5 no'lu yazıtı Marek 2006, 231'de 40 no'lu yazıttır.

⁴⁵ Ancak Strabon'un pasajı, özellikle Boubon ve Balboura'nın Likya'ya dahil edilmesi hususunda şüphe uyandırıcıdır ya da en azından geçici bir durumu yansıtıyor gibi görünmektedir, çünkü Termessos/Oinoanda, Balboura ve Boubon MÖ 46'da Caesar ve Likya arasında yapılan müttefiklik antlaşmasında (bk. aş. dn. 49) çizilen Likya sınırlarının dışındadır. Strabon'un ifadesinin tutarsızlığı hakkında ayrıca bk. Rousset 2010, 105.

⁴⁶ Marek 2006, 106, 287-90 no. 106.

⁴⁷ Yıldız & Onur 2022, 350-353 (yazıtlar henüz yayımlanmamıştır).

den bir hayırseverin onurlandırıldığı ve Hippou Kome'nin bağımsızlığını bir kez daha ortaya koyan bir başka kararname Kayadibi'nde ele geçmiş olup Lyrnai meclisi tarafından çıkarıldığı için Lyrnai'in da bağımsız olduğu görülür. Kalinda'nın kuzey komşusu olan bu küçük kent bile bağımsız ise, Kalinda için de aynı durum rahat bir şekilde varsayılabilir. Mithradates'in yaklaşık MÖ 85'teki yenilgisinden sonra, Sulla'nın reformları kapsamında Rodos, Roma'ya sadakatinin bir ödülü olarak Karya'da Kaunos ve komşu toplulukları da dahil olmak üzere büyük bir toprak parçası elde etti. Mithradates'i destekleyen Oktapolis'teki kentlerin de Rodosluların boyunduruğu altına girmiş olması mümkündür. Gerek Mithradates Savaşları gerekse sonraki Sulla düzenlemeleri esnasında Kalinda'nın durumunu anlayabilmek için hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Fakat Rodos'un Kaunos'u elde ettikten sonra, onun büyümesini istemeyeceği ve diğer kentlerle iş birliğine girmeyeceğini temin etmiş olması beklenir. Bu durumda, Kalinda'nın belki de Rodos'a bağımlı şekilde ama Kaunos etki alanı dışında kalmış olması doğal bir sonuç olacaktır⁴⁸.

MÖ 46 yılında Caesar ve Likya Birliği arasında imzalanan *foedus*'un⁴⁹ bir kısmında Likya'ya verilen ya da iade edilen yerler listelenmektedir. İlk grup, coğrafi olmayan bir sırayla "Telmessos, Khoma, Phaselis, ΣΙΛΟΥΑΣΕΡΡΑ ve Lissai" olarak verilen ve dördü zaten bilinen *polis*'lerden oluşur; ΣΙΛΟΥΑΣΕΡΡΑ ise – eğer bir *lapsus calami* değilse – ilk defa karşımıza çıkmaktadır ve olası bir konum için hiçbir ipucu vermemektedir. S. Mitchell, Silva Serra gibi ormanlık bir alanı ifade eden bu yapının Latince kökenli olduğunu ve belki de Indos Nehri'nin (Dalaman) Oktapolis Bölgesi'ne yakın kısımlarında bir yerde bulunduğunu tahmin ederken C. Schuler, isimde yerel bir kökeni daha olası görerek, ΣΙΛΟΥΑΣΕΡΡΑ'nın Likya'nın sınırlarında olabileceğine işaret eder⁵⁰. Bilinen bu dört *polis*'in ortak noktası, antlaşmada adı geçen diğer küçük yerleşimler grubundaki yerlerin çoğunda olduğu gibi, Likya kökenli olmadıkları ve antlaşma öncesinde her zaman Likya siyasi sınırları içinde kalmadıklarıdır. ΣΙΛΟΥΑΣΕΡΡΑ yer adı ya da yer adları – zira birden fazla isim de içerebilir – benzer bir karaktere sahip olabilir ve Likya kökenli olmayan bir sınır bölgesinde aranmalıdır. Ancak, nerede olabileceğini belirlemek mümkün olmamakla birlikte, antlaşmada çizilen sınır çizgisi boyunca boş kalan yerlere bakarak bazı tahminler yürütülebilir. Lissai ve Telmessos arasındaki bölgenin kuzey uzantısı, yani Hippou Kome ve Symbra civarındaki bölgenin antlaşmadaki durumu net değildir ve bu kısımdaki sınırı belirlemek için bir kuzeybatı noktası gerekebileceğinden ΣΙΛΟΥΑΣΕΡΡΑ bu kısımlarda bir yerde olabilir⁵¹. Antlaşmada Kalinda'nın doğu komşusu Telmessos ve güney komşusu Lissai'nın Likya'ya verildiğini görüyoruz. Kalinda'nın bu metinde yer almamasının nedenini bilmek henüz mümkün olmamakla birlikte, Sulla reformları ile başlayan Rodos egemenliğinin en azından bu döneme kadar Kalinda'yı da içine alacak bir bölgede kalmış olmasına işaret ediyor olabilir. Öte yan-

⁴⁸ Jones 1971, 405; Tietz 2003a, 219.

⁴⁹ Mitchell 2005; *SEG* 55, 1452; *AE* 2005, 514-20, no. 1487; *BE* 2006, 638-42, no. 143.

⁵⁰ Mitchell 2005, 214-215; Schuler 2007, 77.

⁵¹ Benzer şekilde, Phaselis'in kuzeyindeki bölgenin, yani Patara Yol Anıtı'nın Mnarike'si, yani Kosara (Kavak Dağı) çevresindeki bölgenin sınır noktası da net değildir. Ancak bu bölgenin batı sınırında, Phaselis'in kuş uçuşu yaklaşık 22 km kuzeybatısındaki Kitanaura'nın, Patara Yol Anıtı kayıtlarına göre MS I. yüzyılın ortalarına kadar Termessos'a ait kaldığını biliyoruz. Oinoanda ve Milyas çevresindeki birçok yer adı, kuzeydeki sınır çizgisini çizmek için neredeyse yeterlidir. Milyas ve Phaselis arasındaki boşluk, büyük olasılıkla Büyük Termessos'a ait olan geniş dağlık alanla açıklanabilir. Ayrıca, Korma'daki Sulla yazıtı (*TAM* II 899) bölgenin zaten Likya topraklarının bir parçası olduğunu ya da haline geldiğini göstermektedir. Bu nedenle, ΣΙΛΟΥΑΣΕΡΡΑ'nın kuzeydoğuda Mnarike'de de olması muhtemeldir.

dan MÖ I. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bazı Likya Birlik tipini taklit eden sikkeler⁵², Kalinda'nın bu dönemlerde bağımsız olduğunu göstermektedir. Bu sikkelerin çoğunda ön yüzde Artemis, arka yüzde geyik bulunmaktadır. Tietz, Likya birlik sikkelerini taklit eden bu sikkelerle Kalinda'nın artık Likya'ya yönünü çevirdiğini düşünmektedir⁵³. Pinara'dan bulunmuş MÖ I. yüzyıla tarihlenen bir yazıt (*TAM* II 508) bu durumu desteklemektedir. Bu yazıtta çeşitli kentlere bağışlarda bulunan ve Likyalı bir hayırsever onurlandırılmaktadır. Yazıtta kişinin hayırseverlikte bulunduğu kentlerden Pinara, Tlos, Kyaneai, Korydalla ve Telmessos'un adları okunabilmektedir. Yazıtın ilerleyen kısımlarında kişiyi daha önce onurlandırmış olarak Sidyma, Balboura, Lydai ve "Karya'ya ait" Kalinda kentleri verilmektedir⁵⁴. Böylelikle Kalinda'nın henüz Likya'ya bağlanmadığı fakat diğer Likya kentleri ile bir arada görünmesinden dolayı da Likya ile oluşan yakın ilişkilere işaret edebileceği anlaşılmaktadır.

Kocagöl'ün yak. 1 km güneyinde ve muhtemelen Ptolemaioslar Dönemi yazıtlarının (*TAM* II 158-161) bulunduğu Kızılağaç'ın yak. 1 km doğusunda bulunan bir mezar yazıtında⁵⁵ kaydedilen Λίσσαι τῆς Καυνίας ("Kaunia'nın Lissai") ifadesine de değinmek gerekmektedir. Tietz, Lissai'in Ptolemaioslar Dönemi yazıtlarıyla bir *polis* olarak ortaya çıktığı MÖ 246/5 yılını *terminus post quem* olarak kabul etmekte ve harf formları nedeniyle yazıtı MÖ I. yüzyıl ile MS I. yüzyıl arasına tarihlemektedir. ἡ Καυνία ifadesini de "Kaunos'un egemenlik alanı" olarak değerlendirir ve böylece yazıtın yazıldığı dönemde Lissai'in Kaunos'a bağlı olduğunu kabul eder⁵⁶. Yazıtı (muhtemelen harf formlarına dayanarak) Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen Marek de Kaunia'nın *zaruri olarak* "Kaunos egemenlik alanı" anlamına geldiğini kabul etmiş, ayrıca MÖ 46 *foedus*'unda özgür bir kent olarak görünen Lissai'in bağımsız statüsünü koruyamadığını ve İmparatorluk Dönemi'nde tekrar Kaunos'a bağlandığını düşünmüştür⁵⁷. Bu yazıtın hem tarihlenmesine hem de ἡ Καυνία'nın anlamına yönelik birkaç noktaya değinmek yerinde olacaktır. Yazıtın İmparatorluk Dönemi'ne ait olduğunu gösterebilecek tek harf, MS II. yüzyıldan önce yaygın bir özellik olmayan köşeli formda işlenmiş olan *sigma*'dır (Ϛ). Bununla birlikte, bu tür sigmalar Geç Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemi yazıtlarında, hatta komşu bölgelerde kaydedilmiş olanlarda da bulunabilir⁵⁸. Ancak *apices* kullanımı

⁵² *BMC Lycia* 3-8. Tarihleme tartışması için bk. Tietz 2003a, 220-221; *SNG von Aulock* 4292, 8487; Müseler 2016, 191-192 X,9 - 10, 194 (foto). Ayrıca British Museum çevrimiçi katalogunda bk.

Mus.No.: 1913,0713.2 (https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1913-0713-2)

Mus.No.: 1979,0101.837 (https://www.britishmuseum.org/collection/object/C_1979-0101-837)

⁵³ Tietz 2003a, 220-221.

⁵⁴ *TAM* II 508 no'lu yazıtın ilk yayınındaki ilgili kısım (sat. 19-20) şu şekildedir: τ[ε]τειμημένον δὲ πρ[ι]ν καὶ ὑπὸ Σιδυμέων καὶ Βα[λ]βουρέ[ων καὶ Λυ]|δατῶν καὶ Καλυνδίων καὶ ὑπὸ τῆς Καρίας. Buradaki ὑπὸ τῆς Καρίας kişinin "Karya tarafından" da onurlandırıldığı şeklinde kabul edilmekteydi. Fakat K. Rigsby 1998, 138-139, 20. satırda geçen "καὶ ὑπὸ" kısmının bir üst satırdaki aynı ifade ile alt alta gelmesinden dolayı taş ustasının yanlışlıkla tekrar yaptığını tespit etmiş ve gayet makul bir şekilde bu kısmın metinden çıkarılması gerektiği belirtmiştir. Böylelikle 20. satırdaki durum aslen Καλυνδίων τῆς Καρίας olarak anlaşılmalıdır.

⁵⁵ Tietz 2003b, 122: [PN ---- οἰκῶν ἐν] Λίσσαις τῆς Καυνίας | [κατεσκεύασεν τὸ] μνημεῖον ἑαυτῷ καὶ τῇ γυ|ναικί [καὶ τοῖς τέκ]νοῖς μου καὶ τοῖς ^{νικ} | ἐξ αὐτῶν ^{νικ} (... *Lissai'da yaşayan [(ben) NN] bu anıtı kendim, eşim ve çocuklarım ve de onlardan doğanlar için inşa ettim*).

⁵⁶ Tietz 2003b, 123.

⁵⁷ Marek 2006, 86, 89, 101 and 358 no. 183.

⁵⁸ Tietz 2003b, 124 dn. 11'de verilen iki örnekten biri olan *TAM* II 183 (Sidyma) Augustus Dönemi'ne aitken *TAM*

ve harflerin boyutu (yaklaşık 6 cm), ayrıca genişliği ve derinliği, Roma İmparatorluk Dönemi'nden daha erken bir tarihi yeterince desteklemez. ἡ Καυνία ifadesini ise "Kaunos'un egemenlik alanı" anlamında almak, bir kent ya da bir kentin vatandaşları için kullanılabilir bir mülkiyet şablonuna uymamaktadır⁵⁹. Sonuç olarak, kanaatimce ἡ Καυνία teknik kullanımında doğrudan "Kaunos egemenlik alanına" atıfta bulunmaz, ancak büyük olasılıkla Kaunos'u ve bir zamanlar Kaunos'a bağımlı veya müttefik olan diğer bazı toplulukları veya komşu şehirleri içeren coğrafi ve belki de idari bir birim olarak bir bölgeyi (*regio*) tanımlayabilir. Bu olası bölgenin hangi gerekçelerle düzenlenmiş olabileceğine dair elimizde bir kanıt olmamasına rağmen bazı cevapları Sulla reformlarında arayabiliriz çünkü Mithradates Savaşları sonrasındaki olaylarla ilişkisi olabilir⁶⁰. Cassiodorus MS VI. yüzyılda, MÖ 84 yılına atfen "L. Cinna III ve Cn. Papirius II. Sulla, bu konsüllerin yönetiminde Asia'yı 44 bölgeye ayırdı" diye yazar; bu bölgeler temelde Birinci Mithradates Savaşı'ndan kaynaklanan beş yıllık vergi (MÖ 88-84) ve savaş tazminatını toplamak için düzenlenen bölgelerdir⁶¹. Bu 44 bölge ile ne kastedildiği çok tartışılmış olup bu bölgelerin başında ya her biri kendi bölgesine sahip ya da bazıları birden fazla bölgeye atanmış kentler olduğu kabul edilmektedir⁶². Bu durumda Lissai'in böylesi bir bölgenin ana kenti olma ihtimali bulunmaktadır. Dolayısıyla Kaunia ifadesi, Lissai'in henüz Likya'ya verilmemiş olduğu bir zamana, yani MÖ 46 *foedus*'u öncesine götürebilir. Öte yandan yazıt, Yol Anıtı'ndaki benzer örnekler olan Λύρναι τῆς Ὀκταπόλεως (*Oktapolis'in Lyrnai'i*), Κόδοπα τῆς Μυλιάδος (*Mylias'in Kodopa'sı*) ve Κόσαρα τῆς Μναρικῆς (*Mnarike'nin Kosara'sı*) gibi Erken İmparatorluk Dönemi'ne de tarihlenebilir. Bunun sonucunda, Lissai'in (τῆς Καυνίας ile birlikte) neden Yol Anıtı'nda yer almadığı sorusu, belki Lydai ve yarımada'daki diğer yerleşimlere olduğu gibi Lissai'a da yol verilmediği şeklinde yanıtlanabilir. Böylelikle, Lissai MÖ 46'da Likya'ya verilmiş olduğundan, Kaunia bölgesinin ve dolayısıyla Kaunos'un kuruluşundan itibaren Likya eyaletinde olduğu sonucu çıkarılabilir fakat böyle bir çıkarım için Kaunos'un MÖ 46 *foedus*'unda neden geçmediği sorusu karşıt bir şekilde ya da cevapsız olarak önümüzde durmaktadır. Tüm bu süreçler içerisinde Kalinda'nın pozisyonu ise bilinmemektedir.

MÖ I. yüzyılın dördüncü çeyreğinden sonraki antik kaynaklar Kalinda hakkında tarihi bilgi sun-

II 43 (Telmessos) daha erken bir yazıt olabilir. Augustus Dönemi Sidyma'sından bir başka örnek de Takmer 2010, 115 No. I'de görülebilir. Ayrıca isim listesi içeren yeni bir Hellenistik yazıtın harfleri için bk. Onur 2022b, 207-210.

⁵⁹ Normalde, Yol Anıtı'ndaki Κιτάναυρα τῶν Τερμησιέων kullanımına benzer bir şekilde, Kaunos'u etnik kullanımda, yani Λισσαι τῶν Καυνίων, ya da en azından *ketikon*, yani ἡ Καυνική (χώρα) olarak görmeyi beklerdik. Καυνία'yi χώρα'nın sıfatı olarak düşünürsek, o zaman büyük ihtimalle χώρα kelimesinin kendisi de mevcut olacak ve bir sonraki satır da o şekilde tamamlanacaktı. Elbette, χώρα sözcüğü olmasa da varmış gibi (*scilicet*) sayabiliriz, ancak bunu daha iyi ifade etmenin yolu, örn. Büyük Termessos egemenlik alanındaki bir yazıtta görülen ἡ Τερμησιέων χώρα (Zimmermann 1996, 268) kullanımı gibi, yine etnik kullanımla, yani ἡ Καυνίων χώρα şeklinde mümkündür.

⁶⁰ Bu konuya ilişkin detaylı bir tartışma yazarın baskı aşamasındaki "Notes on the Border Regions of Lycia: Oktapolis, Milyas and Mnarike" başlıklı makalesinde ele alınmıştır.

⁶¹ Cass. *Chron.* 483-484: L. Cinna III et Cn. Papirius II | *His cons. Asiam in XLIII regiones Sylla distribuit*. Kassiodorus'un bu bilgiyi, bu döneme ilişkin kitabı kayıp olan Livius'tan aldığı yaygın olarak kabul edilmektedir, bk. Magie 1950, II, 1116-7; Mitchell 1999, 29-30; Santangelo 2007, 115; ayrıca bk. App. *Mithr.* 260. 1-4.

⁶² Bu tartışmalara ilişkin referanslar için bk. Merola 2001, 108-9, 177-9. Kırk dört bölge için yapılan tüm önermeler arasında en ilgi çekici olanı, Asya'nın on bir *conventus*'unun her birinin dört bölgeye ayrıldığını düşünen E. W. Gray'in önerisidir, bk. Gray 1978, 972-3, krş. Santangelo 2007, 115.

mamakla birlikte verdikleri coğrafi bilgiler aracılığıyla kentin lokalizasyonunun tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda Robert'in 1937 yılında yazdığı "Zenon papirüslerinin ilginç ayrıntılar sunduğu Kalinda'nın yeri oldukça belirsizdir" ifadesinin geçerliliğini hâlâ koruduğunu belirtmek gerekir⁶³. Augustus Dönemi yazarlarından Strabon, bölge coğrafyasını ve Kalinda'nın yerini şöyle anlatır:

Daidala, Rodosluların Peraia'sının başlangıcıdır, Phoiniks olarak adlandırılan ve yine Rodos'a ait olan dağ da (Peraia'nın) sonudur. Bunun önünde, Rodos'un yüz yirmi stadion açığında yer alan Elaiussa adası vardır. Bu aralıkta, Kilikya, Pamfilya ve Likya kıyı hattı doğrultusunda batıya doğru yelken açanlar için, Daidala'dan sonra ilkin Glaukos adlı iyi limanlandırılmış bir körfez gelir; sonra bir burun ve kutsal alan olan Artemision, sonra Letoon Koruluğu vardır. Hem bunun hem de denizin yukarısında, altmış stadion uzaklıkta bir şehir olan Kalinda yer alır; sonra ise Kaunos ve Kaunos'un dibindeki derin ve limana girişi sağlayan Kalbis Nehri gelir; ve ikisi (Kalinda ve Kaunos) arasında Pisilis bulunur⁶⁴.

Stadiasmus Maris Magni'de (*Peripl. mar. Mag.*) geçen Pedalion Burnu (bk. aş. dn. 85) ile aynı yer olduğu düşünülen Artemision Kapudağ Yarımadası'nın en güney ucundaki Kurtoğlu Burnu ile özdeşleştirilmektedir⁶⁵. Leto kutsal koruluğunun yeri olarak da Kızılağaç'ın hemen güneyindeki Lakos Koyu ya da Akçaburun önerilirken Tietz, Kargın Gölü'nün güneybatısındaki alanı daha isabetli bulmaktadır⁶⁶. Birbirine yakın olan bu alanların yak. 11 km kadar kuzeyi Şerefler ve Göcek Tüneli arasındaki bölgedeki herhangi bir yere tekabül edebilir.

Kalinda'nın en geç MS 43 yılında bağımsız bir statüde⁶⁷ Likya'ya dahil edilmiş olduğunu gösteren ilk kanıt Patara Yol Anıtı'ndan gelmektedir. Burada verilen mesafeler ise Kalinda'nın yerine ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. B yüzü sat. 19-21:

ἀπὸ Τελμησοῦ εἰς Κάλυνδα [Ϝ σ]τάδια Ϝ ρπδ'	Telmessos'tan Kalinda'ya 184 <i>stadion</i> (yak. 34 km)
ἀπὸ Καλύνδων εἰς Καῦνον Ϝ στάδια Ϝ ρδ'	Kalinda'dan Kaunos'a 104 <i>stadion</i> (yak. 19 km)
ἀπὸ Καλύνδων εἰς Λύρνας τῆς Ὀκτα[π]όλεως Ϝ στάδια Ϝ'	Kalinda'dan Oktapolis'in ⁶⁸ Lyrnai'ına 90 <i>stadion</i> (yak. 16,5 km)

Telmessos – Kalinda – Kaunos arasında verilen bu mesafelerin Kalinda'nın yeri açısından tartışılması gerekir, çünkü bu mesafeler ilgili kentlerin günümüzde konumlandırıldığı yerler arasındaki mesafe-

⁶³ Robert 1937, 493 dn. 2: "Le site de Kalynda, sur laquelle les papyrus de Zenon nous apporté d'intéressant détails, est tout à fait incertain".

⁶⁴ Str. 14. 2. 2: ἀρχὴ δὲ τὰ Δαίδαλα τῆς Ῥοδίας χωρίον, πέρασ δὲ τὸ καλούμενον ὄρος Φοῖνιξ, καὶ τοῦτο τῆς Ῥοδίας, πρόκειται δ' Ἐλαιούσσα νῆσος διέχουσα τῆς Ῥόδου σταδίου ἐκατὸν εἴκοσι. μεταξὺ δὲ πρῶτον μὲν ἀπὸ Δαϊδάλων πλέουσιν ἐπὶ τὴν δύσιν ἐπ' εὐθείας τῆ ἐκ Κιλικίας καὶ Παμφυλίας καὶ Λυκίας παραλίᾳ κόλπος ἐστὶν εὐλίμενος Γλαῦκος καλούμενος, εἶτα τὸ Ἀρτεμίσιον ἄκρα καὶ ἱερόν, εἶτα τὸ Λητῶν ἄλσος· ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ καὶ τῆς θαλάττης ἐν ἐξήκοντα σταδίοις Κάλυνδα πόλις· εἶτα Καῦνος καὶ ποταμὸς πλησίον Κάλβις βαθὺς ἔχων εἰσαγωγὴν, καὶ μεταξὺ Πίσιλις.

⁶⁵ Tietz 2003a, 120-121.

⁶⁶ Detaylar için bk. Tietz 2003a, 177-178.

⁶⁷ Patara Yol Anıtı'nda geçen yerleşimlerin bağımsız olduklarına dair bk. Tietz 2003a, 276 dn. 207, 292; Schuler 2007, 77; 2010, 81 dn. 79; Onur 2016a, 105-109; 2016b, 104-111; 2022a, 501-502. Buna karşın bu yerleşimlerin tümünün de *polis* olamayacağı fikri için bk. Şahin 2010, 144 dn. 11; 2014, 25.

⁶⁸ Burada bir bölge adı olan Oktapolis hakkındaki en yeni değerlendirmeler için bk. Yıldız & Onur 2022, 349-350.

ler ile uyuşmamaktadır. Yol Anıtı'nda verilen mesafelerin kent kapıları arasında olduğu⁶⁹ düşünülürken, Telmessos'tan Kalinda'ya verilen yak. 34 km mesafe, kazısı yapılmakta olan günümüz Şerefler Asar Tepe'nin yak. 5 km kadar doğusunda Göcek Tüneli yakınlarında bir alana denk gelmektedir. Fakat bu alanda herhangi bir kentsel kalıntı bulunmamaktadır. Bu alandaki en yakın kalıntı grubu birazcık daha batıda kalan Palamutluk tepe üzerinde olup sadece tescil kayıtlarında geçen ve her koşulda Kalinda toprakları içerisinde kalması gereken muhtemelen askeri nitelikteki bir yapı kompleksidir. Elbette bu iki kent arasındaki yol hattı tamamen tespit edilememiştir ve belki bir ihtimal öngörülenden daha kısa bir mesafede Şerefler yakınlarına ulaşmış olabileceğinden bu anlamda ayrı bir araştırma gerekebilir⁷⁰. Fakat coğrafya incelendiğinde yolun kestirme güzergahlardan ilerleyerek daha kısa bir şekilde Şerefler civarına ulaşma ihtimalinin çok düşük olduğu gözlemlenmektedir. Tietz bu mesafenin 34 km kadar verilmesinin nedeni olarak İnlince'ye yerleştirilen Daidala'nın Rodos teritoryumunda olmasını ve Daidala'ya ait olup arada kalan yak. 6-7 kmlik bölgenin yol yapım planına dahil edilmemiş olabileceğini öne sürmüştür⁷¹. Fakat böylesi bir durum, yani Telmessos'tan Daidala'nın doğu teritoryum sınırına ve Daidala'nın batı teritoryum sınırından Kalinda'ya kadar iki parça halinde bir yol yapımı oldukça beklenmedik olup anıt içerisinde yolların geçtiği teritoryumlara vurgu yapılması ya da herhangi özel bir durumda detay verilmesi ile çelişkili görünmektedir⁷². Böyle bir durum olsa bile bir şekilde yol listesinde buna yönelik bir detay verilmesi beklenirdi. Telmessos'tan çıkmış olan antik yolun düz bir hatta yak. 14 km civarında bir mesafede Yanıklar civarına kadar ulaşmış olması olağandır. Yanıklar'dan sonra arazi sarplığı için yol doğal olarak kıvrımlarla ilerlemiş olmalıdır. İnlince'ye kadar olan sarp kısımda günümüz asfalt yolun yak. 10 km kadar ilerlediği hat büyük ihtimalle yine antik hattı, zira gerek eğim açısından gerekse topografik olarak bir yolun geçirilebileceği en uygun hat olarak görünmektedir. Eğer bu yol kısaltılmak istense bile bu sarp alandaki olası daha düz bir yol en fazla 3 km kazandırılabilir fakat bu araziden dolayı imkânsız görünmektedir. İnlince'den sonra yolun günümüz asfaltının hattında ilerlemiş olduğu Hacıbucağı Mahallesi'nin

⁶⁹ Onur 2016a, 99-101; 2016b, 90-97.

⁷⁰ Fatih Onur başkanlığındaki yüzey araştırmalarında 2017-2019 yılları arasında verilen izindeki Dalaman ilçesi yönelik kısıtlamalar nedeniyle bu alanda bir yol araştırması yapılamadı (bk. Onur & Tekoğlu 2020, 10). Yüzey araştırmasının son sezonu olan 2021 yılında Dalaman için bir izin verildi fakat 2021 çalışmaları Oktapolis Bölgesi için planlanmış olduğu için (sonuçlar için bk. Yıldız & Onur 2022) bu yol hattı yine araştırılmadı.

⁷¹ Tietz 2021, 168-171.

⁷² Yollar ve kent teritoryumları konusu Onur 2016a'da (=Onur 2016b, Türkçe versiyon) ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bağımsız Termessos anıtta şu şekilde anılmaktadır: (C 3-4) ἀπὸ Ἰδεβησοῦ ἢ εἰς Κιτάνα[αυρ]α τῶν Τερμησιέων φέρουσα κατεσκευάσται ἐ[πι]σ[τά]δια λβ'. Eğer Telmessos'tan Kalinda'ya giden yol üzerinde bir Rodos bölgesi varsa, muhtemelen, Κιτάναυρα τῶν Τερμησιέων gibi, bir şekilde Δαίδαλα τῶν Ροδίων göndermesinin bulunmasını bekleyebilirdik. Fakat Telmessos'tan Kalinda'ya giden yol üzerinde Rhodos topraklarının bulunmaması kuvvetle muhtemeldir. Bu da ya Daidala'nın İnlince Asarı'nda değil başka bir yerde olduğunu (ki Daidala'nın İnlince olduğuna dair hiçbir net kanıt yoktur) ya da Daidala'nın, eğer İnlince'de ise, Roma'nın idari kontrolü altında Kalinda veya Telmessos topraklarına dahil edildiğini göstermektedir. Hatta İnlince Asarı'ndaki kalıntıların, en azından Erken İmparatorluk döneminde, Telmessos topraklarının batı ucunda ya da daha olasılıkla Kalinda topraklarının doğu ucunda bir sınır kalesi olduğunu düşünebiliriz, çünkü İnlince Asarı'ndaki yerleşim kuzeydoğu, güney ve doğuya, yani Telmessos'tan İnlince Nehri vadisine giden yol bakan bir konumdadır. İnlince Vadisi Kalinda ve Telmessos arasında doğal bir sınır oluşturmuş olabilir. Bu da Yol Anıtı'nın burada bir yerleşimden bahsetmemesinin nedeni olabilir.

hemen kuzeyinde ana yolun doğusunda kalan kaya mezarından anlaşılmaktadır. Yol yine asfalt yolun hattına paralel bir şekilde Tüllü Dağ'ın kuzey yamaçlarından Belenpınar Mahallesi'nin batısından Göcek'e iniyor olmalıydı. Bu durumda İnlice Asarı'ndan Göcek'in batı ucuna kadar olan mesafe olabilecek en kısa şekliyle 6,5 km kadardır. Göcek'in batı ucundan, altında günümüz Göcek Tüneli'nin yer aldığı Kızılbel'e en kısa şekliyle ancak 4 km'de ulaşılabilir ki arazi sarp olduğundan bu mesafenin antik dönemde daha uzun olması beklenebilir. Şu haliyle bile Telmessos'tan bu noktaya kadar olan uzaklık yak. 34 km kadardır. Bu noktadan sonra Şerefler-Asar Tepe'ye kadar en azından 5 km daha bulunmaktadır. Dolayısıyla Telmessos ve Şerefler arasındaki toplam mesafe en azından ort. 40 km civarında görünmektedir. Bu mesafe, Kalinda kent merkezinin – en azından artık Roma Dönemi'nde – Şerefler civarında olmayabileceğini ve buradaki kalenin kent merkezinin dışında kalmış olabileceğini göstermektedir, bununla birlikte Kalinda egemenlik sınırları içerisinde kalan bu tepe üzerindeki yapı temelleri ve diğer kalıntılar kutsal bir alana ya da bir garnizona ait olabilir. Patara Yol Anıtı'na göre kent merkezi Şerefler'den biraz daha doğuda görünse de, Şahin'in düşündüğü gibi Şerefler kalıntılarının Kaunos'un ileri bir karakolu olma ihtimali (bk. yuk. dn. 8) neredeyse yoktur, çünkü yukarıda görüldüğü ve aşağıda görüleceği gibi bir tarihsel sürece sahip Kalinda'nın, kent merkezi etrafında herhangi yöne doğru sadece 5 km'lik bir egemenlik alanı olması neredeyse imkânsız olup, doğuya doğru hiç tarım arazisi olmadığından Indos (Dalaman) Havzası'ndaki denizin ulaşmadığı (krş. a.ş. s. 203) kuzey alandaki arazileri kullanmış ve elinde tutmuş olması beklenir.

Patara Yol Anıtı verileriyle karşımıza çıkan bir sonraki sorun da Kalinda ve Kaunos arasında verilen yak. 19-20 km'lik yoldur. Bu mesafe günümüz Şerefler'den dahi Kaunos'a ulaşmak için yetersiz kalmaktadır. Her koşulda yolun Kaunos'un içine kadar ulaşması zaten mümkün değildir çünkü antikçağda Kaunos'un limanı olan Dalyan'ın etrafı denizle çevriliydi ve Kalbis (Dalyan) Nehri'ni köprü ile aşmak da mümkün değildi. Yak. 34 km'lik Telmessos – Kalinda yolunun bittiği nokta olarak görünen Göcek Tüneli/Kızılbel mevkiinden itibaren 19-20 km'lik bir yolun ulaşacağı yer, Şerefler'e uğramadan modern asfaltın da bulunduğu kuzey hattından ilerlediği takdirde Ortaca'nın batısı, Şerefler'e uğrayarak daha doğrusal bir şekilde ilerlediği takdirde ise Mergenli ve Gökbel üzerinden daha kısa bir güzergah ile Kaunos körfezinin güneydoğusundaki antik Pas(s)anda⁷³ yakınlarında, antikçağda korunaklı iyi bir liman olduğu anlaşılan Sülüngür Gölü'nün kuzeydoğusunda Kaunos'a daha yakın bir konumdaki koy olabilir. Tabi ki ikinci olasılık için Indos (Dalaman) Nehri'nin MS I. yüzyılda bu arada kalan kısmı zaten doldurmuş olması beklenir. Bu durum ancak jeomorfolojik bir araştırma ile anlaşılabilir ancak benzer bir şekilde Patara ve Ksanthos arasındaki yolun, Ksanthos (Eşen) Nehri'nin alüvyon yatağı olmasına rağmen burasının üzerinde oldukça düz bir şekilde ilerlemiş olması⁷⁴ bu durumun mümkün olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, Osmaniye'de antik Pisilis yakınlarında bulunan mil taşı⁷⁵, eğer *in situ* ise, muhtemelen Kaunos ve Kalinda arasındaki bir yola ait değildir çünkü Kaunos'a yaklaşık 20 km'lik bir güzergâh oluşturmak için çok güneyde kalmaktadır.

⁷³ Bean 1976, 679; Ayrıca bk. <https://topostext.org/place/368287UPas> (erişim tarihi: 13.02.2023).

⁷⁴ Patara Yol Anıtı'nda Patara'dan Ksanthos'a verilen yolun uzunluğu 50 *stadion*, yani yak. 10,5 km kadardır (B yüzü sat. 9). Bu yol Ksanthos'a en kısa şekilde eski karayolunu takiben ulaşmakta, yani daha önceki dönemlerde Ksanthos Nehri'nin aktığı fakat zamanla doldurduğu günümüz Ova Gelemiş alüvyonlu arazisi üzerinden ilerlemektedir, bk. Şahin 2014, 125. Bölgedeki jeomorfolojik araştırmalar için bk. Öner & Akbulut 2015, özl. 95 Şekil. 15 (=Öner & Vardar 2018, 301 Şekil 5).

⁷⁵ Marek 2006, 336 no. 145; French 2014, 230 no. 124.

Yol Anıtı'nda Kalinda'dan günümüz Kayadibi'ndeki Lyrnai'a⁷⁶ verilen üçüncü bir yol daha bulunmaktadır. İlgili satırın sonundaki mesafeyi veren sayı tam olarak okunamamakla birlikte, sayının kalan kısmından bu harfin φ (*koppa*) olduğu kesindir. Bununla birlikte Şahin bu rakamın sağında bir rakam daha olabileceğini düşünmüş ve sayının φ [B] (9[2]) ya da φ [ç] (9[6]) olabileceğini belirtmiştir. Fakat estampaj üzerinden yapılan inceleme sonucu bu sayının sadece φ (90) olduğu ve başka bir rakam için yer olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle Kalinda ve Lyrnai arasında verilen mesafe yak. 16,5 km kadardır. Daha önceki çalışmalarda bu yolun güzergahı Kargınkürü – Gürköy – Karağaç – Kayadibi olarak önerilmişti⁷⁷ ve böyle bir hattın başlayacağı nokta Kızılbil civarları da olsa Şerefler de olsa mesafeye uymaktadır. Fakat bu ihtimallerden sadece bir tanesidir. Kalinda kent merkezinin yeri henüz kesinleşmediği için bu yol doğu hattını takiben Kızılbil – Göcek – Taşbaşı – Dikili – Kepez – Karanlık üzerinden de Kayadibi'ne ulaşabilir.

Yukarıda bahsedilen yol bağlantılarının tam olarak anlaşılması hem yeni verilere hem de Kalinda kent merkezinin tespit edilmesine bağlıdır ve bu anlamda çevre araştırmaları yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte bu sorunları fark eden Şahin durumu farklı bir yaklaşımla çözmeye çalışmıştır. Şahin, Kalinda'nın Şerefler kalıntıları ile özdeşleştirilmesini yeniden ele almış ve Daidala olduğu düşünülen İnlice Asarı'nın aslında Kalinda olması gerektiğini ileri sürmüştür⁷⁸. Şahin'in bu düşüncesi iki ana temel argümana dayanmaktadır: 1) Kalinda'nın Şerefler-Asar Tepe'ye lokalize edilmesi durumunda Yol Anıtı'nda verilen yol sıralamasının coğrafi konumlarla uyuşmadığını yazarak, anıta göre Telmessos'tan Kalinda ve Lyrnai üzerinden Hippou Kome'ye ilerleyen hattın Kalinda Şerefler-Asar Tepe'ye lokalize edildiği takdirde yaklaşık 55 km daha uzun olacağını belirtmektedir. Dolayısıyla, Kalinda'yı Telmessos'tan Hippou Kome'ye daha doğrudan ulaşabilecek bir hat üzerinde, yani İnlice Asarı'na, aradaki Lyrnai'ı da Karacaören'e konumlandırmıştır. 2) Kaunos/Karia ile Lykia arasındaki sınırın Indos (Dalaman) Nehri değil, Şerefler ile İnlice arasındaki dağlar olduğunu kabul etmektedir. Fakat bu, Herodotos (bk. yuk. dn. 14) ve Quintus Smyrnaeus'un⁷⁹, Şerefler çevresindeki toprakları Likya topraklarının dışında tuttuğu şeklindeki yorumlarına dayanmaktadır. Dolayısıyla, bu dağları geçmek için yolun önemli bir antik yerleşime ait olan İnlice harabelerinden geçmesi gerekirdi ve Yol Anıtı tarafından bu yerleşim atlanmış olamazdı. Şahin Kalinda'nın deniz kıyısında olması gerektiği vurgulamak ve bu şekilde görüşünü desteklemek için Strabon'un pasajını (bk. yuk. dn. 64) ve Kalinda'nın limanlarla ilgili bir kısımda geçtiği Andriake'de bulunan Nero Dönemi gümrük yazıtını (bk. aş. dn. 82) da tartışmasına katmıştır. Ayrıca Herodotos (VIII. 87. 2, bk. yuk. dn. 16) ve Ptolemaios da Kalinda'nın deniz kıyısında olduğunu gösterdiğinden (bk. aş. dn. 84), İnlice Asarı'nı denize yakın olduğu için (yaklaşık 1,5 km) Kalinda'ya daha iyi bir aday olarak görmektedir. Telmessos ile Kalinda arasındaki (yak. 34 km) ve Kalinda ile Kaunos arasındaki (yak. 20 km) yollar için Yol Anıtı'nda verilen uzunlukların uyuşmaması

⁷⁶ Kayadibi daha önce Hild 2000, 152 ve Tietz 2003a, 265-267 tarafından da önerilmişti fakat Şahin 2014, 171-175 Lyrnai'nın Karacaören'de olduğunu düşünmüştü. Kayadibi Asar Tepe'de bulunan bir yazıt Lyrnai'nın Kayadibi'nde olduğunu kanıtlamıştır, bk. Yıldız & Onur 2022, 351. Yazıt Doç. Dr. Hüseyin Uzunoglu tarafından yayına hazırlanmaktadır.

⁷⁷ Yıldız & Onur 2022, 360 Fig. 1.

⁷⁸ Şahin 2014, 176-183.

⁷⁹ Quint. Smyr. 8.81-83: κτεῖνε δὲ Κασσάνδροιο θοὸν ποσὶ παῖδα Μένητα, ὃν τέκε δια Κρέουσα παρὰ προχοῆς ποταμοῖο | Λίνδου ἑὺρρεῖταιο, μενεπτολέμων ὄθι Καρῶν | πείρατα καὶ Λυκίης ἐρικυδέος ἄκρα πέλονται (^{Neoptolemos} Kassandros'un ayakları çevik çocuğu Menes'i öldürdü, onu cengâver Karyalıların sınırlarında ve ünlü Likya'nın tepelerinin bulunduğu güzel akan Lindos'un denizle buluştuğu yerde tanrısal Kreousa dünyaya getirmişti).

sorununu çözmek içinse bu mesafelerin anıt üzerinde yanlışlıkla birbirlerinin yerine yazıldığı fikrini ortaya atmıştır. Şahin ayrıca, Strabon'un "Letoon ve denizden" Kalinda'ya verdiği 60 *stadion* (bk. yuk. 64), yani yak. 11 km'lik mesafenin İnlice Asarı (ya da İnlice Asarı'ndaki yerleşime bağlı bir liman, muhtemelen Velidada) ile Kurtoğlu Burnu arasında olduğunu düşünmektedir ancak bu iki yer arasındaki gerçek mesafe kuş uçuşu en az 20 km'dir. Her koşulda Şerefler-Asar Tepe'yi Kalinda egemenlik sınırları içerisinde bir liman noktası olarak konumlandırmak mümkündür ve Myra ile Andriake limanı arasındaki ilişkiye benzer bir şekilde bir nehir bağlantısı varsaymaya bile gerek yoktur. Çünkü antikçağda Dalaman Ovası'nın kıyı şeridinin çok içeride olduğu muhakkaktır (bk. Fig. 3). Jeomorfolojik araştırmalar, vaktiyle Dalyan'a akan Indos'un (Dalaman Nehri) yak. MÖ 500 civarlarında yatağını doldurarak Dalaman Ovası'na akmaya başladığını göstermektedir ve bu da ana limanın muhtemelen bir zamanlar birkaç adalı bir koy olan Dalaman Ovası'nın doğu iç kısmında olduğunu göstermektedir⁸⁰. Ayrıca, Patara Yol Anıtı'ndaki "Telmessos – Kalinda" ve "Kalinda – Kaunos" arasındaki mesafelerin yanlışlıkla birbirlerinin yerine yazılmış olabileceğini düşünmek için hiçbir neden yoktur. Bu, metni kompozisyonunun ve inşasının her aşamasında incelenmiş olan önemli bir anıtta beklenmedik bir hata olurdu. Şahin, Daidala içinse herhangi kesin bir yer göstermeyip, Göcek güneyindeki adalardan bir tanesinde olabileceğini öngörmüştür. Şahin'in bu önerileri hem bazı tutarsızlıklar hem de daha sonra ele geçen veriler nedeniyle kabul görmemiştir⁸¹.

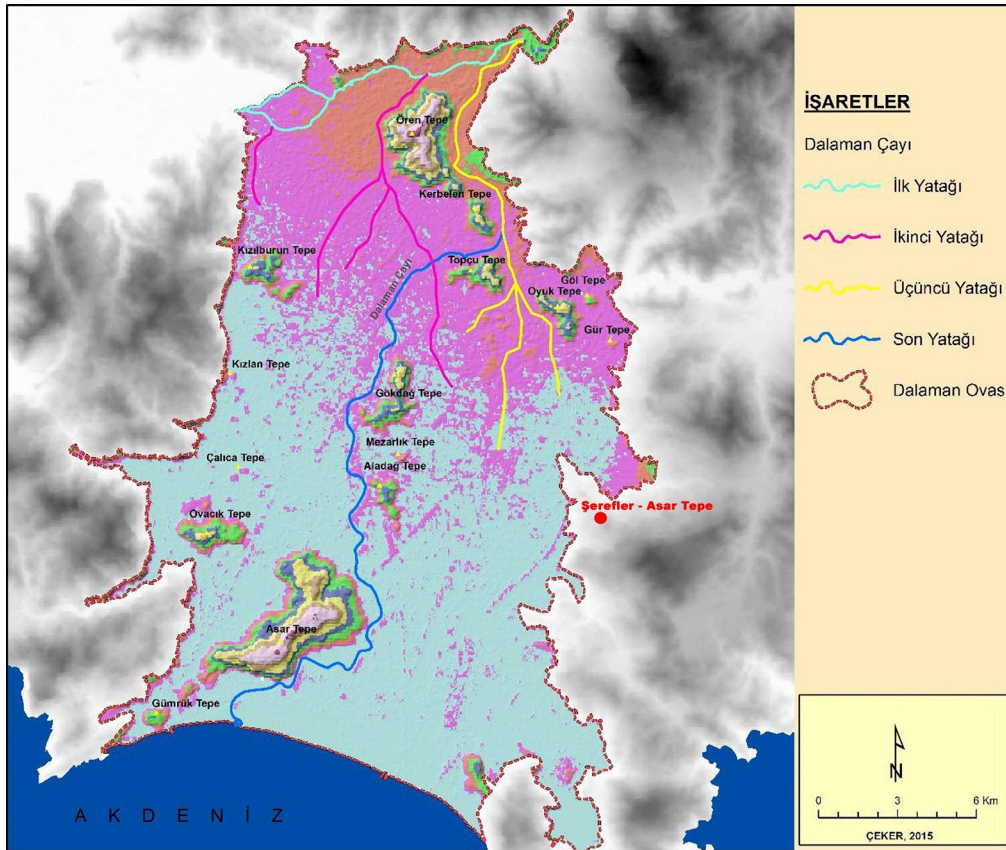

Fig. 3. Dalaman Çayı'nın Yatak Değişimleri ve Dalaman Ovası'nın Oluşumu (Harita: Çeker 2016, 31 Şekil 1).

Not: Şerefler – Asar Tepe yazar tarafından eklenmiştir.

⁸⁰ Pons & Edelman 1963, 32-34, 37 ve 41; Doğu 1988, 323-324; Çeker 2016, 31-32. Ayrıca bk. Tietz 2003a, 204-206.

⁸¹ Karabulut 2019, 78-81; Onur & Tekoğlu 2020, 10-13; Tietz 2021, 166.

Patara Yol Anıtı aracılığıyla en geç MS 43 yılında *provincia Lyciae* kurulurken Likya'ya dahil edildiğini anladığımız Kalinda, yak. 20 yıl kadar sonra, Nero Dönemi'ne ait olan Andriake Gümrük yazıtında (MS yak. 62) Kaunos, Kalinda, Lissai?, Lydai gibi bazı limanlar için özel konulan şartlarla ilgili olabilecek maddelerde anılmaktadır⁸². Fakat yazıtın ilgili kısmı çok eksiktir ve durumun mahiyeti anlaşılamamaktadır. MS I. yüzyıl sonlarında Yaşlı Plinius Kalinda'yı Indos (Dalaman) Nehri ile Akson (Kargı) Çayı arasında göstermektedir:

*Bitişik kıyılarda Karya, sonra İyonya ve onun ötesinde de Aiolis yer alır. Karya, ortada yer alan Doris'i çevreler ve iki yandan denize doğru iner. İçinde Pedalion Burnu, Telmedius'un döküldüğü Glaukos Irmağı, Daidala, kaçakların yaşadığı Krya, Akson Irmağı ve Kalinda kenti vardır. Kibyatis dağlarından doğan Indos Nehri, yüz kadar dağ selinin yanı sıra sürekli akan altmış dereyi içine katar. Burada özgür bir kent olan Kaunos, ardından Pynnos kenti, Rodos Adasının yirmi mil uzağındaki Kressa limanı bulunmaktadır.*⁸³

Doğudan batıya doğru bir sıralama yapan Plinius, Telmessos ile Likya'yı bitirdikten sonra Karya'yı başlatır. Buna göre sırayla Pedalion Burnu (Kurtoğlu Burnu), Telmedius (Nif Çayı) ile birlikte Glaukos (Kızıl Dere), Daidala (İnlince), Krya, Akson (Kargın) Çayı, Kalinda, Indos (Dalaman) Nehri ve Kaunos bulunur. Anılan isimlerden lokalizasyonları ya da özdeşleştirilmeleri kesin olanlar sadece Indos (Dalaman) Nehri ve Kaunos'tur. MS II. yüzyılda Ptolemaios bölgenin ilgili kısmı için şu bilgileri vermektedir⁸⁴:

⁸² Takmer 2006, 19 sat. 22: ... εἰ[σα][γομέ]νω[v] πάντων ἔστω ἀτέλεια· ἐν δὲ Καύνῳ κα[ὶ] Καλύνδοις καὶ Λί[σσαις] κα[ὶ] Λύδαϊς ... (ayrıca bk. Takmer 2007, 173) ve sat. 31: ... Κ[αλύνδ]ω[ν] κα[ὶ] Καύνου [...; fakat Marek 2006, 73 [168] sat. 20 için biraz daha farklı bir tamamlama yapmış, Lissai yerine Symbra kabul etmiş ve ilk sözcüğü açık bırakmıştır: : ... -----21-----]ω[v] πάντων ἔστω ἀτέλεια· ἐν δὲ Καύνῳ κα[ὶ] Καλύνδ[οις] καὶ [Σύμβροις καὶ] Λύδαϊς. Marek buraya İmparatorluk Dönemi için en iyi uyan kentin Symbra olduğunu belirtse de, burası o bölgede bir kıyı kentinin ya da limanının olması her koşulda çok daha iyi bir seçenek olacaktır. Sat. 22'deki kentlerle ilgili olarak, Yol Anıtı'nda Kalinda varken, neden Lissai, Lydai, Krya gibi liman kentlerin geçmediği de bir başka soru olarak karmakla birlikte, bunların Likya'da olmadığından ziyade üzerinde buldukları Kapudağ Yarımadası'nın karayolları koşulları açısından uygun olmaması ile açıklanabilir. Öte yandan MÖ 46 *foedus*'una göre Likya'ya verilen Lissai'in İmparatorluk Dönemi'nde hala bir polis olabileceğine dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Lydai'in erken imparatorluk döneminde dahi bir Likya kenti olduğu aşıkarken, Krya'nın İmparatorluk Dönemi'ndeki *polis* statüsüne yönelik tek verisi MS 1 yy ortalarından, Opramos Anıtı'ndan gelmektedir, bk. Kokkinia 2000, 66 (XVII C sat. 8) ve 71 (XIX C sat. 2).

⁸³ Plin. *nat.* 5. 29: In proxima ora Caria est, mox Ionia, ultra eam <A>eolis. Caria mediae Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. in ea promunturium Pedalium, amnis Glaucus, deferens Telmedium, oppida Daedala, Crya fugitivorum, flumen Axon, oppidum Calynda. amnis Indus, in Cibyatarum iugis ortus, recipit LX perennes fluvios, torrentes vero amplius centum. oppidum Caunos liberum, dein Pynnos. portus Cressa, a quo Rhodus insula passuum XX.

⁸⁴ Ptol. *geogr.* 5. 3. 2. 1-5 (ed. Stückelberger & Graßhoff 2017, 499-500): Λυκίας θέσις. [Ἀσίας πίναξ α'.] Ἡ Λυκία περιορίζεται ἀπὸ μὲν δύσεως καὶ ἄρκτων Ἀσία κατὰ τὰς ἐκτεθειμένας γραμμάς· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν Παμφυλίας μέρει τῷ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Ἀσία πέρατος μέχρι θαλάσσης διὰ τοῦ Μασικύτου ὄρους, οὗ τὸ ἐπὶ τῇ θαλάσσει πέρας ἐπέχει μοίρας ξα° Λγ' λς° Λ'. ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τῷ Λυκικῷ πελάγει κατὰ περιγραφὴν τῆς παραλίου τοιαύτην·

Likya batıda ve kuzeyde belirtilen hatlar boyunca Asya ile, doğuda ise Asya ile sınır noktasından Masikytos Dağı üzerinden denize kadar uzanan Pamfilya'nın bir bölümü ile sınırlanır; denizdeki nokta

61° 50' 36° 30' (koordinatlarındadır). Kaunos'tan sonra (ise):

Kalinda	59° 20'	35° 55'
Lydai	59° 35' (40')	35° 50' (55')
Krya	59° 50'	35° 55'
Daidala mevki	60°	35° 55'
Telmessos	60° 10'	35° 50'

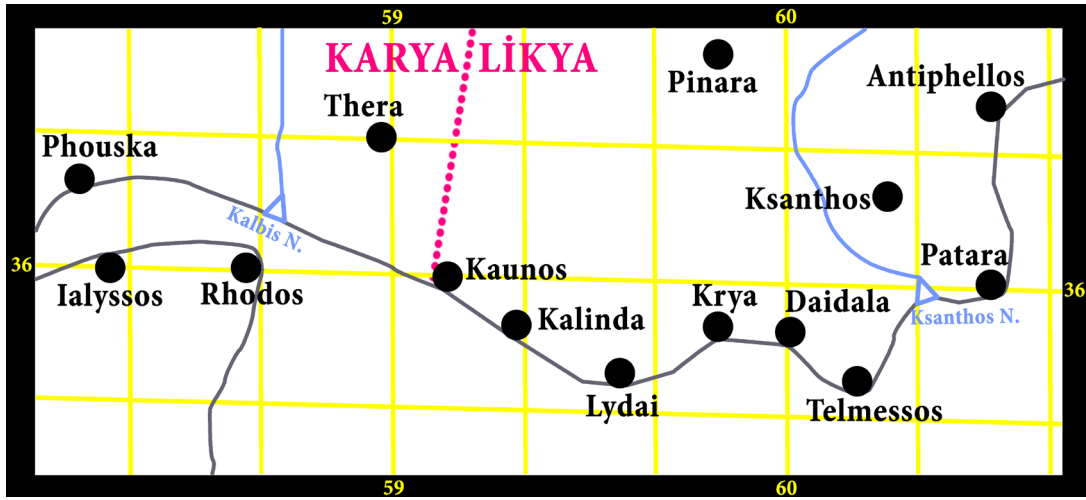

Fig. 4. Ptolemaios'un Verilerine Göre Kalinda ve Çevresinin Haritası
(Stückelberger – Graßhoff 2017, Asien, 1. Karte kullanılarak oluşturulmuştur)

Kalinda'yı anmayan *Peripl. mar. Mag.*'de ise doğudan batıya olmak üzere bu kıyı şeridi şu şekilde geçmektedir (Helm edisyonu kullanılmıştır):

Lagousa'dan Telmessos'a 5 stadion (yak. 1 km). *Hiera Akra'dan Telmessos'a kadar toplam 1500 stadion* (yak. 277,5 km) eder.

[Sonra Karya:] *Telmessos'tan Ropisa üzerinden Pedalion'a 200 stadion* (yak. 37 km).

Telmessos'tan Daidala'ya 50 stadion (yak. 9,2 km).

Daidala'dan Kallimakhe'ye 50 stadion (yak. 9,2 km).

Kallimakhe'den Krya'ya 60 stadion (yak. 11,1 km).

Krya'dan Kokhlia'ya 50 stadion (yak. 9,2 km).

Lydai'dan Pedalion Burnu'na 30 stadion (yak. 5,5 km).

Pedalion'dan Glaukos üzerindeki Ankon'a kadar 80 stadion (yak. 15 km).

Ankon'dan Kaunosluların Panormos'una kadar 120 stadion (yak. 22,2 km).⁸⁵

μετὰ Καῦνον· Κάλινδα νθ° γ' λε° Λγιβ' | Λύδαι νθ° Λιβ'(γο') λε° Λγ' (Λγιβ') | Καρύα νθ° Λγ' λε° Λγιβ' | Δαίδαλα τόπος ξ° λε° Λγιβ' | Τελμησσός ξ° ζ' λε° Λγ'.

⁸⁵ Bu yazıda Helm edisyonu baz alınmış olsa da, *Peripl. mar. Mag.*'nin birbirinden biraz farklı üç edisyonu bulunmaktadır. Söz konusu bölüm her birinde şu şekillerde verilmiştir:

Öncelikle *Peripl. mar. Mag.*'nin güvenilirliğinin araştırmacılar tarafından sorgulanmış olduğunu belirtmekte fayda vardır⁸⁶. *Peripl. mar. Mag.* aralara yapılan eklemeler, yanlış yer adları, aynı yerlerin farklı isimlerle tekrarlanması, çakışmalar, karıştırmalar ve mesafe hataları içermekte olup MS V. yüzyıla kadar çeşitli eserlerin bir araya getirilmesiyle derlenmiştir. Metin hem eski derleyiciler/kopyacılar hem de modern editörler tarafından büyük ölçüde düzeltilmiştir. Bunların en bilinenlerinden Karl Müller (1855) orijinal el yazmalarında korunan yer adları ve mesafelerde çok sayıda oynamalar yapmıştır. Dolayısıyla bu metinde Kalinda'nın olmayışı, manuskriptte atlanmış bir satırda olabileceği, Kalinda'ya ait bir limanın isminin verilmiş olabileceği ya da isminin yanlış yazılmış olabileceği ihtimalini ortadan kaldırmamaktadır⁸⁷.

Letoon'da bulunmuş olup MS 130-140 civarlarına tarihlenen bir yazıt Kalinda ve Kaunos arasındaki bazı gümrük meselelerini ve bunlara yönelik düzenlemeleri içermektedir⁸⁸. Yazıt parçalar

1) Hoffman 1841, 245-247:	2) Müller 1855, 494-495 (sat. 254-262):	3) Helm 1929, 124-125 (sat. 508-517):
Ἀπὸ Λαγουσῶν εἰς Τελεμεσόν στάδιοι ε΄. Ἀπὸ Τελεμεσοῦ ἐπὶ Πηδάλιον κατὰ τὴν Ῥόπισαν σταδ. σ΄.	Ἀπὸ Λαγούσης ἐπὶ Τελεμησόν στάδιοι ε΄. Γίνονται ὁμοῦ οἱ πάντες [ἀπὸ τῆς Ἰερᾶς ἄκρας] ἕως Τελεμησοῦ στάδιοι ,αφ΄.	Ἀπὸ Λαγουσῶν εἰς Τελεμεσόν στάδιοι ε΄. Γίνονται ὁμοῦ οἱ πάντες <ἀπὸ τῆς Ἰερᾶς ἄκρας> ἕως Τελεμησοῦ στάδιοι ,αφ΄.
Γίνονται ὁμοῦ οἱ πάντες ἕως Τελεμεσοῦ σταδδ. ,αφ΄.	Λοιπὸν Καρία.	[Λοιπὸν Καρία]
Λοιπὸν Καρία.	Ἀπὸ Τελεμησοῦ ἐπὶ Πηδάλιον κατὰ τὴν Ῥόπισαν στάδιοι σ΄.	Ἀπὸ Τελεμεσοῦ ἐπὶ Πηδάλιον κατὰ τὴν Ῥόπισαν στάδιοι σ΄.
Ἐκ Τελεμεσοῦ εἰς Δαίδαλα σταδ. ν΄.	Ἐκ Τελεμησοῦ εἰς Δαίδαλα στάδιοι ν΄.	Ἐκ Τελεμεσοῦ εἰς Δαίδαλα στάδιοι ν΄.
Ἐκ Δαιδάλων εἰς Καλλιμάχην σταδ. ν΄.	Ἐκ Δαιδάλων εἰς Καλλιμάχην στάδιοι ν΄.	Ἐκ Δαιδάλων εἰς Καλλιμάχην στάδιοι ν΄.
Ἐκ Καλλιμάχης εἰς Κρούαν σταδ. ξ΄.	Ἐκ Καλλιμάχης εἰς Κρύα στάδιοι ξ΄.	Ἐκ Καλλιμάχης εἰς Κρούαν στάδιοι ξ΄.
Ἐκ Κρούων εἰς τὸν Κοχλίον σταδ. ν΄.	Ἐκ Κρύων εἰς τὰς Κλύδας, στάδιοι ν΄.	Ἐκ Κρούων εἰς τὸν Κοχλιαν στάδιοι ν΄.
Ἐκ Κλυδῶν ἐπὶ τὸ Πηδάλιον ἄκρωτήριον σταδ. λ΄.	Ἐκ Κλυδῶν ἐπὶ τὸ Πηδάλιον ἄκρωτήριον στάδιοι λ΄.	Ἐκ Κλυδῶν ἐπὶ τὸ Πηδάλιον ἄκρωτήριον στάδιοι λ΄.
Ἀπὸ τοῦ Πηδαλίου ἐπὶ τὸν Ἀγκῶνα τὸν ἐπὶ τοῦ Γλαύκου σταδ. π΄.	Ἀπὸ τοῦ Πηδαλίου ἐπὶ τὸν Ἀγκῶνα τὸν ἐπὶ τοῦ Γλαύκου στάδιοι π΄.	Ἀπὸ τοῦ Πηδαλίου ἐπὶ τὸν ἀγκῶνα τὸν ἐπὶ τοῦ Γλαύκου στάδιοι π΄.
Ἀπὸ τοῦ Ἀγκῶνος ἐπὶ τὸν Κουνίον πάνορμον σταδ. ρκ΄.	Ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἐπὶ τὸν Καυνίον Πάνορμον στάδιοι ρκ΄.	Ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἐπὶ τὸν Καυνίον Πάνορμον στάδιοι ρκ΄.

⁸⁶ Arnaud 2009, 167; Arnaud 2011, 415, 418-419; Arnaud 2017, 15-18; Onur 2019, 272; Ayrıca genel olarak *stadion* biriminin günümüzde tam olarak hangi uzunlukta alınması gerektiğine yönelik tartışmalar için bk. Shcheglov 2016, 694-701 ve Tupikova 2022. Ayrıca deniz mesafelerinin gelişimi ve bir değerlendirmesi için bk. Arnaud 1993.

⁸⁷ Telmessos ile Kaunos arasındaki kısım ile ilgili bir örnek olarak şunu verebiliriz: G. Hoffman ve R. Helm'e göre asıl metinde geçen ἔκ Κρούων εἰς τὸν Κοχλίον/-αν στάδιοι ν΄ kısmını Müller aynı şekilde okumuş olmasına rağmen ἔκ Κρύων εἰς τὰς Κλύδας, στάδιοι ν΄ (Κλύδα=Λύδα) şeklinde düzeltilmiştir (bk. yuk. dn. 85) ve bunun nedenlerini bir alttaki çıkış yerinin ἔκ Κλυδῶν olarak kayıtlı olması ve Ptolemaios'ta Lydai'nin Kria'nın hemen batısında yer alması olarak verir (Müller 1855, 495 n. §259). Fakat kanımca burada bir karışıklık söz konusudur. Öncelikle kent isimleri nadiren artikel alırlar ve *Peripl. mar. Mag.*'nin kendisinde bile buna oldukça az rastlanır. Nitekim bir sonraki kullanım olan ἔκ Κλυδῶν'da zaten artikel yoktur. Her üç editör de manuskriptte τὸν Κοχλίον/-αν okumuşlardır, dolayısıyla – Hoffman'ın bir harf farkla -αν yerine -ον görmesi dışında – okuma ile ilgili bir tartışma da yoktur. Bu, belki de Kria'nın güneyinde bir uğrak noktasıdır ve bu noktadan Lydai'a olabilecek bir hat el yazması kopyalanırken atlanmış olabilir.

⁸⁸ Balland 1981, 260-266, nr. 86; Marek 2006, 75-78 [174].

halinde ve oldukça eksik olarak elimize ulaştığından tüm içeriği anlamak mümkün değildir. Bir ya da daha fazla mahkeme konusu olduğunu anladığımız anlaşmazlığın daha eskiye giden bir hikayesi olduğu da görülebilmektedir. A. Balland, daha sonra Tietz, bu yazıtı, Bean'ın 1954 yılında yayımlayıp MÖ I. yüzyıla tarihlediği fakat Marek'in edisyonuyla Hadrianus dönemi olduğu anlaşılan Kaunos gümrük yazıtıyla⁸⁹ ilişkilendirmişlerdir⁹⁰. Marek, Kaunos'un gümrük ve liman yönetmeliği gibi görünen bu metnin C 4 (...ΤΙ φρονῶ ΔΗΛΩΣ...) ve C 12 (... ἐ]μοῦ πραῦνοντος μὲν τῆ[ν ...) satırlarındaki birinci tekil kullanımı nedeniyle aslında bir vali mektubu olabileceğini düşünmektedir⁹¹. Balland'ın yorumlarına göre⁹², bu ayrıntılı düzenlemenin temel konusu tüccarların vergiden muaf tutulması, malların girişi, transit geçişleri ve ihracat için serbest bir piyasa kurulmasını sağlamak ve düzenlemede öngörülen vergi muafiyetinin bölgenin ticari akışını Kaunos'a yönlendirerek şehrin ve liman(lar)ının ticari faaliyetlerini canlandırmaktı. Fakat bu durum muhtemelen Kalinda ile ticari rekabete dayalı bir çatışmaya neden olmuştur. Kalındalılar Kaunoslulardan (ya da küçük bir ihtimal tersi) bu vergilere yönelik indirim ya da muafiyet uygulamamasını talep etmektedir çünkü bu doğal olarak haksız rekabete neden olmaktadır. Nitekim Kaunos gümrük yazıtında (bk. aş. dn. 89) vergi muafiyetleri yoluyla deniz ve kara yoluyla mümkün olduğunca çok sayıda tüccarı çekmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Metinde B1 12. satırda geçen πανηγύρεος ὀνόματι ("festival adına") ifadesi bu uygulamaların festivallerde de olmaması gerektiği yönündedir. Düzenlemede ayrıca Telandra ve Ankon limanlarının da anılması, Kaunos'a bağlı diğer limanların da bu işin bir parçası olduğunu göstermektedir. Tietz, bu limanlar aracılığıyla, Kaunos'un Kalinda ticaretine zarar verecek şekilde Indos'un içerisine ve Kalinda limanına girecek olan gemilerden vergi aldığını düşünmektedir⁹³. Metinde ayrıca bu kıyılardaki bazı kentlerin Rodos'a ödeme yaptıklarına dair bir ifade vardır. Balland bu ifadenin, Dion Khrysostomos'un Vespasianus Dönemi'nde yaptığı konuşmada Rodos'un Likya ve Karya topraklarının bir kısmından gelir elde ettiği söylemini⁹⁴ doğruladığını düşünür ve Kaunos'a ek olarak Rodos'la bu anlamda ilişkisi olan kentlerin Daidala, Krya, Lydai ve Kalinda olabileceğini önermektedir⁹⁵.

Roma Dönemi'nde Kalındalıların isimlerinin geçtiği başka yazıtlar da bulunmaktadır. Bunlar arasında öne çıkan Opramoas'ın MS 141 depremi sonrasında Kalinda'ya bağışta bulunduğu bilgisidir. Hangi binalara yönelik ya da hangi işleve yönelik olduğu bilinmemekle birlikte, yardım kayıtlarının bir tanesinde verilen para 9000 dinar olarak görünür ya da önerilirken, diğerinde para miktarı belli değildir⁹⁶. Bu kayıtlar, yukarıda anlatılan Patara Yol Anıtı'ndaki mesafelerde de karşımıza çıkmış olan Kalinda kent merkezinin lokalizasyon sorununu (bk. yuk. s. 199-203) bir kez daha önümüze koymaktadır. Şerefler/Kozpınar'daki kalıntılar arasında Roma Dönemi'ne kesin tarihlenebilecek yapılar olmadığı gibi, Opramoas'ın yardımları kamu binalarına kullanıldığından bu tepe üzerinde bu tip

⁸⁹ Bean 1954, 97-105 no. 38; Marek 2006, 175-221 no. 35.

⁹⁰ Balland 1981, 265; Tietz 2003a, 225.

⁹¹ Marek 2006, 78.

⁹² Balland 1981, 265-266.

⁹³ Tietz 2003a, 226 dn. 521 ile.

⁹⁴ Dion. Chr. *Orat.* 31, 101: ... ὅτι γὰρ οὐθ' ἡ νῆσος χείρων γέγονε καὶ τὴν Καρίαν καρποῦσθε καὶ μέρος τι τῆς Λυκίας καὶ πόλεις ὑποφόρους κέκτησθε ... (... zira adamız kötüye gitmedi, Karya'dan ve Likya'nın bir bölümünden gelir elde ediyorsunuz ve vergi ödeyen kentlere sahipsiniz ...).

⁹⁵ Balland 1981, 266.

⁹⁶ Kokkinia 2000, 66, XVII C, sat. 4-5: ... Κα]λυνδίοις (δην.) [ἐννάκις χεῖλια] ve Kokkinia 2000, 71, XIX B, sat. 14: κ[αὶ τῆ Κα]λυνδίων ... (krş. TAM II 905, 344, XIX B, sat. 14: κ[αὶ τῆ Κα]λυνδίων ✕ θ')

binalara yönelik bir ize de henüz rastlanmamıştır. Bu yardımlar elbette küçük bir ihtimal de olsa kent merkezi dışındaki kutsal alanlar gibi diğer kamu binaları için kullanılmış da olabilir (örn. Patara'da Apollon Kehanet Merkezi'ne yapılan yardım⁹⁷) fakat Opramoas'ın yardımlarının çoğu doğrudan kent merkezi içerisindeki onarımlara yöneliktir. Dolayısıyla Kalinda kent merkezinin henüz tespit edilemeyen başka bir yerde olabileceği bu kayıtlarla da kendini göstermektedir.

Diğer epigrafik belgeler genel olarak Kalindalı bireylerin anıldığı kayıtlardır. Eretria'da (Boiotia) bulunan bir grup mezar yazıtı arasında MÖ 300 civarlarında tarihlenen bir tanesi üzerinde "Agreophon kızı Kalindalı Mikka" ifadesi yer almaktadır⁹⁸. Mikka muhtemelen evliliği nedeniyle Eretria'da yaşamaktaydı. Delos'ta bulunan ve MÖ III. yüzyıla tarihlenen bir yazıtta (Demetrios oğlu) Kalindalı Glaukos'un, oğlu adına aynı tapınak alanında bulunan, kült kuruluşu Ptolemaios hanedanlığı ile yakın ilgili Serapis, Isis ve Anubis'e adak sunduğu görülür⁹⁹. Kaunos'ta MÖ II. yüzyıldan bir *thiasos*'un üye bağış listesinde (Basileides oğlu) Kalindalı Damonikos'un 3 drahmi katkıda bulunduğu kayıtlıdır¹⁰⁰. Latmos Herakleia'sından Hellenistik Dönem'den bir yazıtta (Oikodamas oğlu) Kalindalı Diodotos'un Hikesios oğlu Melanippos'u onurlandırdığı kayıtlıdır¹⁰¹. Boiotia'nın Thespiiai kentindeki MS I. yüzyıla tarihlenen bir yazıtta Erotideia müsabakalarında zafer kazananlar arasında uzun mesafe koşu şampiyonu (Androkles oğlu) Kalindalı Damon anılmaktadır¹⁰². Kaunos'tan Roma Dönemi'ne ait bir başka yazıtta (Agreophon kızı) Kaunoslu ve Kalindalı Sikelia'nın, Nike ve Zeus Olympios rahipliği yapmış olan merhum oğlunu onurlandırdığını okuruz¹⁰³. Lydai'da bulunan imparatorluk dönemi yazıtlarında kentin aristokrat ailelerinden olup Lydailı ve Kalindalı olan Aelia Aurelia Olympias ve Iulia Meis onurlandırılmaktadır¹⁰⁴. Bu kadınlardan ilki MS 141 yılında Likya birlik rahipliği görevi yapan Gaius Iulius Heliodoros'un oğlu Gaius Iulius Heliodoros Tlepolemos'un eşi ve ikincisi ise Gaius Iulius Heliodoros'un kızıdır¹⁰⁵. Yani aslen Lydailı olup muhtemelen Kalinda'daki Aelii ailesinden biriyle – belki de P. Aelius Diophantos Modestus'un bir oğluyla¹⁰⁶ –

⁹⁷ Kokkinia 2000, 67, XVII E 10–13 (=TAM II 905 col. XVIII 65–68): Παταρεῦ[σιν] εἰς μὲν λόγον θεοῦ | πατρῶου Ἀπόλ[λ]ωνος, ἐπεὶ χρόνῳ σ[ι] | γῆσαν τὸ μαντε[ιον] αὐτοῦ [πάλιν ἤρ] | ξατο θεσπίζειν.

⁹⁸ Dunant 1978, 57, no. 175 (SEG 28 725, C. 175): Μίκα | Ἀγρεοφῶντος | Καλυνδία.

⁹⁹ IG XI,4 1239: [Γ]λαῦκος Δημητρίου | [Κ]αλύνδιος ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ | Δημητρίου Σαράπι, Ἴσι, Ἀνουβ[ι], | θεοῖς ἐντεμενίσις.

¹⁰⁰ Marek 2006, 229-231 nr. 39: Δαμόνικος Βασιλείδου Καλ[υ]νδεύς ^{vac.} γ'

¹⁰¹ Judeich 1890, 253 no. 4: Μελάνιππον | Ἴκεσίου | Διόδοτος | Οἰκοδάμαντος | Καλυνδεύς.

¹⁰² I.Thespies 175; SEG 29 452, sat. 18-19: ... δόλιχ|ον [Δ]άμων Ἄνδρο[κλέ]ο|υς Καλυνδεύς ...

¹⁰³ Marek 2006, 257-258 no. 73: ... | ζήσαντα σωφρόνως καὶ | σεμνῶς καὶ ἀναλογούν|τως τῇ ἰδίᾳ ἀξίᾳ, ἱερα|τεύσαντα δὲ καὶ Νείκης | καὶ Διὸς Ὀλυμπίου | Σικελία Ἀγρεοφῶντος | Καυνία καὶ Καλυνδία τὸν | ἑαυτῆς ^{vac.} υἱὸν θεοῖς.

¹⁰⁴ TAM II 146: Αἰλίαν Ἀῤῥηλίαν Ὀλυμπιάδα θυγα|τέρα Ποπλίου Αἰλίου Διοφάν|του τοῦ καὶ Μοδέστου Καλυν|δίαν καὶ Λυδάτιν, γυναῖκα | τοῦ πρώτου τῆς πόλεως | ἡμῶν Γά(ιου) Ἰουλίου Ἡλιοδώ|ρου τοῦ καὶ Τληπολέμου, | τὴν ἀξιολογώτατην, | Λυδατῶν ἢ βουλή καὶ ὁ | δῆμος· τὸν δὲ ἀνδριάντα | κατεσκεύασεν καὶ ἀνέστη|[σεν ὁ πατή?]ρ αὐτ[ῆς] . . . c.7 . . .]; TAM II 156: Ἰουλίαν Γάιου Ἰουλίου Ἡλιοδώρου θυγατέρα Μείν Ῥω|μαίαν καὶ Λυδάτιν καὶ Καλυν|δίαν· μητρὸς Μείδος τῆς | Μενεδήμου τοῦ Ἐρμαπίου | Πιναρίδος καὶ Λυδάτιδος ζῆ|σασαν ἔτη τριάκοντα τρία καὶ | μῆνας ἑννέα σεμνῶς κ[α] | ἰ σωφρόνως Γάιος Ἰούλιος Δ[ι]οφάντο[υ] υἱὸς Βουλτιν[ι]α | Ἡλιοδωρος Ῥωμαῖος κ[α] | ἰ Λυ|δάτης τὴν [α]ύτο[υ] θυγα|τέρα.

¹⁰⁵ Gaius Iulius Heliodoros (Diophantos) için bk. Reitzenstein 2011, 198-201 no. 48, ayrıca 249 Soyağacı no. 8; Bu aile hakkında ayrıca bk. Adak 2013, 462-465.

¹⁰⁶ Tietz 2003a, 228.

evlendirilmiş olabilecek Iulia Meis, aslen Kalındalı olması gereken ve gelin olarak Lydai'a gelen Aelia Aurelia Olympias'ın görüncesi olmaktadır. Bu tür bir aile içi kız alıp verme işlemi, her iki ailenin de kendi kentlerinin önde gelen ailelerinden olduğunu ve bu kentlerin eşit düzeyde statülere sahip olduğunu göstermektedir.

MS VI. yüzyılda yaşamış olan Byzantionlu Stephanos'un, Alexander Cornelius Polyhistor'dan (MÖ I. yüzyıl) ve Herodotos'tan olmak üzere iki yerde Kalinda ile ilgili aktarım yaptığını görmekteyiz:

Dyndason. Karya kenti ^(polis). *Aleksandros "Karia Hakkında" eserinin ikinci cildinde "Dyndason ve Kalinda üzerine tekrar ilerleyiş"i (yazar). Ethnikonu Pegaseus gibi Dyndaseus'tur.*¹⁰⁷

Kalinda. Karya kenti ^(polis), *Karyanda gibi. Ethnikonu Kalyndeus'tur. Herodotos'un 8. kitabında (anılır).*¹⁰⁸

İlk aktarımda göze çarpan isim, Kalinda ile görünen Dyndason kentidir. Fakat bu isim başka hiçbir yerde geçmemektedir ve bu kente yönelik hiçbir veri bulunmamaktadır. Kalinda yakınlarında olduğu anlaşılan bu kentin ismi hakkında linguistik bir yorum yapılarak, "iki" anlamına gelen bir sözcük (örn. Hellence δύο) ile belirlenemeyen ikinci bir unsurla bir araya getirilerek oluşturulmuş olabileceği düşünülmüştür¹⁰⁹. Bu dönemden sonra kaynaklarda Kalinda'nın ismine rastlanmamaktadır. Le Quien Kalinda'dan Leontius adında sadece bir tane piskopos kaydetmektedir¹¹⁰. Hierokles ve piskopos listelerinde (*notitiae episcopatum*) görünmemekte, bu durum da kentin Kaunos piskoposluğuna bağlanmış olabileceğini düşündürmektedir¹¹¹.

¹⁰⁷ Steph. Byz. *Ethnika* §D 242.5: Δύνδασον. πόλις Καρίας. Ἀλέξανδρος ἐν τῷ περὶ Καρίας β' "αὐθις δ' ἐπὶ Δύνδασον καὶ Κάλυνδα ὀρμησαί". τὸ ἐθνικὸν Δυνδασεύς ὡς Πηγασεύς.

¹⁰⁸ Steph. Byz. *Ethnika* §K 350.16: Κάλυνδα, πόλις Καρίας, ὡς Καρύανδα. τὸ ἐθνικὸν Καλυνδεύς. Ἡρόδοτος ὀγδόη.

¹⁰⁹ Meyer 1886, 192; Büchner 1905; Zgusta 1984, 167 § 281.

¹¹⁰ Le Quien 1740, I, 991-992.

¹¹¹ Tietz 2003a, 229.

BİBLİYOGRAFYA

- Adak M. 2013, "Claudia Iasonis, eine Asiarchin aus Lykien". *Hermes* 141/4, 459-475.
- Akyürek Şahin N. E., F. Onur, M. Alkan & M. E. Yıldız 2017a, "Likya/Pamfilya Ulaşım Sistemlerinin Epigrafik ve Tarihi Coğrafik Açılardan Araştırılması 2015 ve 2016 Yılları Sonuçları". *AST* 35, 387-410.
- Akyürek Şahin N. E., F. Onur, M. Alkan & M. E. Yıldız 2017b, "Surveys on the Transportation Systems in Lycia/Pamphylia 2016 - Likya/Pamfilya Ulaşım Sistemleri Yüzey Araştırması 2016". *ANMED* 15, 203-212.
- Arkwright W. 1895, "The Frontier of Lycia and Caria". *JHS* 15, 93-99.
- Arnaud P. 1993, "De la durée à la distance : l'évaluation des distances maritimes dans le monde gréco-romain". *Histoire & Mesure* 8/3-4, 225-247.
- Arnaud P. 2009, "Notes sur le Stadiasme de la Grande Mer (1): la Lycie et la Carie". *Geographia Antiqua* 18, 165-193.
- Arnaud P. 2011, "La Lycie et la Carie du Stadiasme". *Anatolia Antiqua* 19, 411-432.
- Arnaud P. 2017, "Playing Dominoes with the Stadiasmus Maris Magni. The Description of Syria: Sources, Compilation, Historical Topography". Eds. A. Külzer & M. S. Popović, *Space, Landscapes and Settlements in Byzantium. Studies in Historical Geography of the Eastern Mediterranean, presented to Johannes Koder*. Vienna, 15-49.
- Balland A. 1981, *Fouilles de Xanthos. Tome VII, Inscriptions d'époque impériale du Létôon*. Paris.
- Bean G. E. 1953, "Notes and Inscriptions from Caunus". *JHS* 73, 10-35.
- Bean G. E. 1954, "Notes and Inscriptions from Caunus (Continued)". *JHS* 74, 85-110.
- Bean G. E. 1976, "Pasanda". *PECS*, 679.
- Bean G. E. 1978, *Lycian Turkey: An Archaeological Guide*. London.
- Bürchner L. 1905, "Dyndason". *RE* V.2, 1880.
- Carruba O. 1996, "Neues zur Frühgeschichte Lykiens". Eds. F. Blakolmer, K. R. Krierer, F. Krinzing, Landskron-Dinstl, H. D. Szemethy & K. Zhuber-Okrog, *Fremde Zeiten. Festschrift für Jürgen Borchhardt zum 60. Geburtstag am 25. Februar 1996, dargebracht von Kollegen, Schülern und Freunden I*. Vienna, 25-39.
- Çeker A. 2016, "Doğal Ortamın (Jeomorfoloji-Hidrografiya) Tarımsal Faaliyetlere Etkileri Bağlamında Bir Alan İncelemesi: Dalaman Ovası Örneği". *Yenifikir* 16, 29-50.
- Collignon M. & Duchesne L. 1877, "Rapport sur un voyage archéologique en Asie Mineure". *BCH* 1, 361-376.
- Cousin G. 1900, "Voyage en Carie". *BCH* 24, 24-69.
- Doğu A. F. 1988, "Köyceğiz-Dalaman Çevresindeki Tarihi Yerleşme Alanlarının Jeomorfolojik Birimlerle İlişkisi (Güneybatı Anadolu)". *DTCF Dergisi* 32/1-2, 319-328.
- Dunant C. 1978, "Stèles funéraires". *Eretria. Ausgrabungen und Forschungen. Fouilles et recherches VI*. Bern, 21-61.
- Dündar E. 2023, "Amphora Stamps from Kalynda". *Gephyra* 26 (hazırlanıyor).
- Fellows C. 1841, *An Account of Discoveries in Lycia: Being a Journal Kept During a Second Excursion in Asia Minor*. London.
- French D. 2014, *Roman Roads and Milestones of Asia Minor Vol. 3: (Milestones, Fasc. 3.5: Asia. BIAA Electronic Monograph 5)*. London.
- Gray E. W. 1978, "M. Aquillius and the organisation of the Roman province of Asia". *The proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology, Ankara-İzmir, 23-30/IX/1973*. Ankara, 965-977.
- Helm R. 1929, "Stadiasmus Maris Magni". Ed. R. Helm, *Hippolytus Werke. IV: Die Chronik*. Leipzig, 95-139.
- Hild F. 2000, "Die lykische Oktapolis und das Bistum Lornaia". *EpigrAnat* 32, 151-153.
- Hoffman G. 1841, *Marciani Periplus. Menippi Periplus fragmentum quod Artemidori nomine ferebatur. Periplus qui stadiasmus Magni Maris inscribi solet fragmentum*. Leipzig.
- Hoskyn R. 1842, "Narrative of a Survey of Part of the South Coast of Asia Minor; And of a Tour into the Interior of Lycia in 1840-1; Accompanied by a Map". *The Journal of the Royal Geographical Society*

- of London 12, 143-161.
- Jones A. H. M. 1971, *Cities of the Eastern Roman Provinces*. Oxford.
- Judeich W. 1890, "Inschriften aus Karien". *MDAI (A)* 15/3, 252-282.
- Karabulut B. 2019, "Batı Lykia'da Oktapolis'in Politik Yapısı". Eds. N. E. Akyürek Şahin & M. E. Yıldız & F. Avcu, *Eskiçağ Yazıları 13* (AKRON 17). İstanbul, 69-96.
- Keen A. G. 1998, *Dynastic Lycia: A Political History of the Lycians and Their Relations with Foreign Powers: C. 545-362 B.C.* Leiden-Boston-Köln.
- Kokkinia C. 2000, *Die Opramoas-Inschrift von Rhodiapolis. Euergetismus und soziale Elite in Lykien 40*. Antiquitas Bonn.
- Konuk K. 1998, "The Early Coinage of Kaunos". Eds. R. Ashton & S. Hurter, *Studies in Greek Numismatics in Memory of Martin Jessop Price*. London, 197-223, pl. 47-50.
- Konuk K. 2009, "Erbina in Caria?", Ed. O. Tekin, *Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World. Studies in memory of Clemens E. Bosch and Sabahat Atlan and in honour of Nezahat Baydur*. İstanbul, 193-199.
- Le Quien M. 1740, *Oriens Christianus, in quatuor patriarchatus digestus ...* Paris.
- Lohmann H. 1999, "Zwischen Kaunos und Telmessos. Reisenotizen aus dem karischlykischen Grenzgebiet". *Orbis Terrarum* 5, 43-83.
- Magie D. 1950, *Roman Rule in Asia Minor I-II*. Princeton.
- Marek C. 2006, *Die Inschriften von Kaunos*. München.
- Meier L. 2019, *Kibyra in hellenistischer Zeit. Neue Staatsverträge und Ehreninschriften*. Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse 516. Vienna.
- Merola G. D. 2001, *Autonomia locale governo imperiale. Fiscalità e amministrazione nelle province asiatiche*. Pragmateiai 5. Bari.
- Meyer G. 1886, "Die Karier. Eine ethnographisch-linguistische Untersuchung". *Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen* 10, 147-202.
- Mitchell S. 1999, "The Administration of Roman Asia from 133 BC to AD 250". Eds. W. Eck & E. Müller-Luckner, *Lokale Autonomie und römische Ordnungsmacht in den kaiserzeitlichen Provinzen vom 1. bis 3. Jahrhundert*. Munich, 17-46.
- Mitchell S. 2005, "The Treaty between Rome and Lycia of 46 BC (MS 2070)". Ed. R. Pintaudi, *Papyri Graecae Schøyen Papyrologica Florentina* 35. Firenze, 164-259.
- Müller K. W. L. 1855, "Anonymi Stadiasmus Maris Magni". *Geographi Graeci Minores*. Cambridge, 427-514.
- Müseler W. 2016, *Lykische Münzen in europäischen Privatsammlungen* (Gephyra Monografi Serisi 4). İstanbul.
- Müseler W. 2019, "Beyond the Valley II. Lycian Rulers at Telmessos and in the Carian Borderland around the Middle of The 5th Century BC". Eds. M. Nollé & P. M. Rothenhöfer & G. Schmied-Kowarzik & H. Schwarz & H. C. von Mosch, *Panegyrikoi Logoi. Festschrift für Johannes Nollé zum 65. Geburtstag*. Bonn.
- Öner E. & Akbulut H. 2015, "Paleocoğrafik – Jeoarkeolojik Bulgular Işığında Patara Apollon Tapınağı'nın Yerinin Tartışılması: Patara Apollon Tapınağı Kısık Boğazı'nda mıydı? (Eşen Ovası – Muğla/Antalya)". *Ege Coğrafya Dergisi* 24/2, 69-106.
- Öner E. & Vardar S. 2018, "Eşen Deltasının Paleocoğrafyasında Letoon ve Patara'nın Jeoarkeolojisi". *ASEAD* 5/6, 286-312.
- Onur F. & Tekoğlu Ş. R. 2020, "The Ancient Routes and New Lycian Inscriptions around Fethiye". *Gephyra* 19, 1-32.
- Onur F. 2016a, "Parerga to the Stadiasmus Patarensis (16): The Roads, Settlements and Territories". *Gephyra* 13, 89-118.
- Onur F. 2016b, "Stadiasmus Patarensis'te Yollar, Yerleşimler ve Territoryumlar". Eds. N. E. Akyürek Şahin, M. E. Yıldız & H. Uzunoglu, *Eskiçağ Yazıları 8* (AKRON 10). İstanbul, 73-126.
- Onur F. 2019, "An Investigation around Kragos in Lycia: The Question of Sidyma and Kalabatia". *Adalya*

- 22, 259-296.
- Onur F. 2022a, "Likya'da Yürütülen Antik Yol Araştırmaları ve Bölgenin Tarihi Coğrafyasına Katkıları". Eds. M. Demirel & M. Arslan & S. Atalay & U. Orhan, *Antalya'nın Arkeolojik Mirası. Antalya Müzesi 100 Yaşında. II*. Ankara, 498-525.
- Onur F. 2022b, "A Name List from Lyrnai (Kayadibi) of Oktapolis on the Border between Lycia and Caria". *Gephyra* 23, 197-221.
- Pernin I. 2014, *Les baux ruraux en Grèce ancienne : corpus épigraphique et étude*. Paris.
- Plassart A. 1921, "Inscriptions de Delphes, la liste des Théorodoques". *BCH* 45, 1-85.
- Pons L. J. & Edelman C. H. 1963, *A Soil Survey of the Köyceğiz-Dalaman Area (Turkey)*. Ankara.
- Reitzenstein D. 2011, *Die Lykischen Bundespriester: Repräsentation Der Kaiserzeitlichen Elite Lykiens*. Berlin.
- Rigsby K. J. 1998, "Geographical Readings". *EpigrAnat* 30, 137-142.
- Rigsby K. J. 2019, "Notes on Anatolian Cities". *EpigrAnat* 52, 107-115.
- Robert L. 1937, *Études anatoliennes : Recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure*. Paris.
- Roos P. 1969, "Topographical and Other Notes on South-Eastern Caria". *Opuscula Atheniensiensia* 9, 59-93.
- Ross L. 1850, *Kleinasien und Deutschland. Reisebriefe und aufsätze mit bezugnahme auf die möglichkeit Deutscher niederlassungen in Kleinasien*. Halle.
- Rostovtzeff M. 1922, *A Large Estate in Egypt in the Third Century B.C. A Study in Economic History*. Wisconsin.
- Roussel D. 2010, *De Lycie en Cabalide: la convention entre les Lyciens et Termessos près d'Oinoanda Fouilles de Xanthos X. Hautes études du monde gréco-romain 45*. Geneva.
- Şahin S. 2010, "Parerga zum Stadiasmus Patarensis (3): Die Inschrift von Köybaşı in Zentrallykien". *Gephyra* 7, 137-152.
- Şahin S. 2014, *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae. Lykia Eyaleti Roma Yolları*. İstanbul.
- Santangelo F. 2007, *Sulla, the Elites and the Empire*. Leiden - Boston.
- Schuler C. 2007, "Ein Vertrag zwischen Rom und den Lykiern aus Tyberissos". Ed. C. Schuler, *Griechische Epigraphik in Lykien. Eine Zwischenblanz. Akten des int. Kolloquiums, München, 24-26. Februar 2005*. Munich, 51-79.
- Schuler C. 2010, "Priester πρὸ πόλεως in Lykien: Eine neue Inschrift aus dem Territorium von Patara". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 173, 69-86.
- Shcheglov D. A. 2016, "The Accuracy of Ancient Cartography Reassessed: The Longitude Error in Ptolemy's Map". *Isis* 107/4, 687-706.
- Spratt T. A. B. & Forbes E. 1847, *Travels in Lycia, Milyas, and the Cibyratis I-II*. London.
- Stückelberger A. & Graßhoff G. 2017, *Klaudios Ptolemaios. Handbuch der Geographie 2*. Basel.
- Takmer B. 2006, *Lex Portorii Provinciae Lyciae. Lykia Eyaleti Gümruk Yasası*. Antalya.
- Takmer B. 2007, "Lex Portorii Provinciae Lyciae. Ein Vorbericht über die Zollinschrift aus Andriake aus ernerischer Zeit". *Gephyra* 4, 165-188.
- Takmer B. 2010, "Stadiasmus Patarensis için Parerga 2: Sidyma I. Yeni Yazıtlarla Birlikte Yerleşim Tarihi". *Gephyra* 7, 95-136.
- Tietz W. 2003a, *Der Golf von Fethiye: Politische, ethnische und kulturelle Strukturen einer Grenzregion vom Beginn der nachweisbaren Besiedlung bis in die römische Kaiserzeit*. Bonn.
- Tietz W. 2003b, "Lissai und Kaunos - Eine neue Grabinschrift aus dem lykisch-karischen Grenzgebiet". *EpigrAnat* 36, 121-126.
- Tietz W. 2021, "Das westlykische Daidala in der Kaiserzeit: Eine neue Inschrift und historische Überlegungen". *Gephyra* 21, 159-174.
- Troxell H. A. 1979, "Winged Carians". Eds. O. Mørkholm & N. Waggoner, *Greek Numismatics and Archaeology. Essays in Honor of Margaret Thompson*. Wetteren, 257-268.

- Tupikova I. 2022, "A Common-sense Approach to the Problem of the Itinerary Stadion". *Archive for History of Exact Sciences* 76, 319–361.
- Van Bremen R. 2013, "From Aphrodisias to Alexandria with Agroitas and Agreophon (via Hippoukome, Kalynda and Kaunos)". Ed. R. Parker, *Personal Names in Ancient Anatolia*. Oxford, 145-173.
- Yıldız M. E. & Onur F. 2022, "Lykia ve Karia Arasında Sınır Bölgesi olarak Oktapolis". *Olba* 30, 347-362.
- Zgusta L. 1984, *Kleinasiatische Ortsnamen*. Heidelberg.
- Zimmermann M. 1996, "Probus, Carus und die Räuber im Gebiet des pisidischen Termessos". *ZPE* 110, 265-277.